

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
31/2015
8. august 2015

Cena 0,50 €

L'udovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

MORAVIANSKY KAŠTIEL
PATRÍ BEZDOMOVCOM...
Strana 4.

POZORUHODNÉ STAVBY
DUŠANA S. JURKOVIČA
Strana 5.

Z HROZIVEJ CUKROVKY
ZOSTAL IBA ZLÝ SEN
Strana 8.

L'UDOVÍT ŠTÚR V ŠPIČKE
EURÓPSKÝCH VZDELANCOV
Strana 9.

ILKOVIČOVA ROVNICA
JE POJMOM VO FYZIKE
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

„On zobudil zo sna národ svoj a zoral úhor neúrodný, ku cti priviedol jazyk rodný a šiel za rodu späsu v boj. On padol – ale zvíťazil. On umrel – aby večne žil.“ Tieto slová sú vyryté na pamätnej tabuli v rodnom dome L'udovíta Štúra v Uhrovci. Velikán našich národných dejín sa tu narodil koncom októbra pred dvesto rokmi. O stošesť rokov neskôr – v novembri 1921, v tom istom dome uzel svetlo sveta Alexander Dubček. Nenájdeme u nás miesto, ku ktorému by sa viazali významnejšie rodné listy.

„Je len málo obcí na Slovensku, ktoré už pri prvom počutí vie každý Slovak správne zaradiť do geograficko-historických súvislostí. Tu mali kolisku najväčšie osobnosti slovenskej histórie,“ povedal o ich rodisku Dušan Čaplovič. Blízky spolupracovník Alexandra Dubčeka a čestný občan Uhrovca profesor Ivan Lahuha o týchto nevedných realitách uviedol: „Ak existuje genius loci, tak Uhrovec ho určite má. Nie je to abstraktná a virtuálna veličina, ale reálna činnosť aktívna jej obyvateľov, vyjadrená sklárskym majstrovstvom, rozvojom školstva, osvetovej činnosti, ľudovej kultúry a vyjadruje ju aj, či najmä prínos jej slávnych rodákov k moderným dejinám Slovenska.“

Genius loci. Niekdajšia veľká roľnícka usadlosť na predvrchoch Rokoš sa zmenila na priemerné stredisko Trenčianskej župy. A ešte dlho potom, vari polstoročie, sa tu celkom prirodzene zhmotňoval Štúrov odkaz všetkým Slovákom: „Menej troviť, viacej tvoriť.“

Uhrovčania si naň spomenuli aj po oslobodení, ktorého sedemdesiate výročie si tiež toho roku pripomínajú, a po rozvojom útme koncom osemdesiatych rokov, zas potom po nástupe čino-rodej starostky Zuzany Mačekovej, ktorá vnesla do obce vitalitu, nový život. Mali by sme si to pripomínať. Štúrove slová dnes a denne predkladať nám všetkým, a najmä predhadzovať ich pohodlným i požívateľným, a richtárkin príklad ukazovať všetkým váhavým a pochybovateľným, čo sa zvyknú opierať o zápečnicke alibi, že jeden nič nezmože. Zmože, len treba chcieť!

Emil SEMANCO

Kontúry osobnosti L'udovíta Štúra sú zreteľné aj vďaka Danielovi Rapantovi Historiografický opus o meruôsmych rokoch

Emil SEMANCO – Maľba: Slovenské národné múzeum Martin

Doteraz najväčší bádateľský výkon v dejinách slovenskej historiografie, a do istej miery aj výkon literárny, je spojený s menom historika, archívára, knihovníka a vysokoškolského pedagóga Daniela Rapanta (1897 Holíč – 1988 Bratislava). V rokoch 1939 – 1950 bol univerzitným profesorom slovenských dejín na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity a po vojne na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Komunistická moc ho v roku 1950 pozbavila pedagogickej práce na univerzite a zavrela do kabinetu Univerzitnej knižnice v Bratislave, odkiaľ ho po dovŕšení patričného veku poslala do dôchodku.

Najväčším, a dá sa povedať že celoživotným dielom Daniela Rapanta je trinásťzväzkový opus Slovenské povstanie v roku 1848 – 1849 s pracovným podtitulom Dejiny a dokumenty. Toto monumentálne dielo vychádzalo v rokoch 1937 – 1972, pričom niektoré diely mali aj dve časti.

■ VĎAKA MATICI

Monumentalitu diela naznačilo už vydanie prvého dielu, ktorý vyšiel v dvoch častiach: 1. časť – Dejiny a dokumenty 1, 2 a 2. časť – Slovenská jar 1848. Dielo vydala Matica slovenská v Turčianskom Svätom Martine v rámci edície Spisy historického odboru Matice slovenskej. Na vydavateľské pokračovanie autor musel počkať až do prvých povojnových rokov. Projektu sa opäť ujala Matica slovenská a v rokoch 1947 – 1950 vydala tri časti 2. dielu s podnázvom Povstanie septembrové.

Po zmene politického režimu vo februári 1948 Matica slovenská bola však aj z tohto vydavateľského projektu odsunutá. No projekt, našťastie, nebol zastavený. V jeho vydávaní pokračovalo Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied v Bratislave. V rokoch 1954 a 1956 vyšli dve časti 3. dielu s podnázvom Zimná výprava. V rokoch 1958, 1961

a 1963 vyšli tri časti 4. dielu s podnázvom Letná výprava, a to mal byť koniec. Lenže nebol. Autor dielo zavŕšil v rokoch 1967 a 1972 vydáním dvoch zväzkov s podnázvom

v každej lokalite, kde sa ocitol, s kým a na čom sa podieľal, spoluprodukoval, prípadne rozhodoval sám. Dielo nám na stovkách dokumentov ukazuje, že revolúcia a vojna to nie

Takto faktograficky vníma aj L'udovíta Štúra, ktorý i z tohto administratívneho pohľadu zohrával rozhodujúcu úlohu. Najmä pokiaľ išlo o štylizáciu listov politickým predstaviteľom. Uverejnené dokumenty sú pritom publikované v tom jazyku, v ktorom vznikli.

■ VEDECKÁ POSTAŤ

Daniel Rapant týmto svojím dielom a metodológiou prístupu k materiálu uviedol slovenskú históriu i archívnicstvo do polohy vedeckej disciplíny. A okrem bohatstva zosumovaného dokumentačného materiálu a všetkého ostatného nám odkázal, že termín Slovenské povstanie 1848 – 1849 máme písať na začiatku s veľkým písmenom.

Komunistická moc tohto človeka v roku 1950 pozbavila pedagogickej práce na univerzite a poslala ho do kabinetu Univerzitnej knižnice v Bratislave, odkiaľ ho po dovŕšení patričného veku vypoklonkovala do dôchodku. Navzdory všetkému autor dielo dokončil a dožil sa deväťdesiatjeden rokov. A tak aj jeho zásluhou máme plastickejší obraz charakteru osobnosti L'udovíta Štúra.

Martin Benka: L'udovít Štúr ako vodca povstalcov v roku 1849.

Doplňky, opravy, súhrny, mená a veci. Všetkých trinásť zväzkov, teda trinásť kníh, má spolu 6 151 strán formátu A4.

■ STOVKY DOKUMENTOV

Z hľadiska osobnosti L'udovíta Štúra dielo podrobne zaznamenáva jeho pohyb v rámci všetkých troch vojenských výprav slovenského dobrovoľníckeho vojska, pobyt

sú len bojové akcie, počet mŕtvych a ranených, ale že majú aj svoju administratívnu časť. To sú stovky listov, rozkazov a príkazov, zoznamov a záznamov, ako aj intendačných správ a hlásení o materiálnom zabezpečení vojenských oddielov. Autorov pohľad je pritom prísne dokumentačný. Nehodnotí a nevyslovuje expost svoje názory, ako sa malo čo urobiť a ako sa malo konať.

3 OTÁZKY PRE:

Mareka HANUSKU, tajomníka a člena predsedníctva Matice slovenskej

Matica slovenská a cirkev musia spolupracovať

• Matica slovenská vám imponovala od útleho veku. Kedy ste sa pridali do jej radov?

Členom Matice slovenskej som od roku 2002, keď sme s priateľmi založili Kinoklub Mladej Matice vo Zvolenskej Slatine. O rok neskôr sme obnovili činnosť MO MS ako základňu pre divadelných ochotníkov. Matičná činnosť v Slatine nezostala len pri divadle. Tunajší matičný odbor organizuje vatry zvrchovanosti, prehliadky spevu, disponuje vlastnou šatnicou a výrazne sa zapája aj do hlavných podujatí obce, spomeňme len Slatinský jarmok či súťaž primášov o cenu Rinalda Oláha.

• Patrite medzi tých matičiarov, ktorí majú úzke väzby na cirkev...

Myslím si, že to pre matičiarov nie je nič výnimočné dnes a nebolo ani v minulosti. I keď v minulom režime sa to nevyzdvihovalo, čo čiastočne poznačilo MS aj v období po roku 1989. Aj dnes je aktuálny geniálny plán Moyses, Kuzmányho a ďalších spájať kresťanov pre národnú vec prostredníctvom Matice. Vydarou ukážkou takejto spolupráce boli tohtoročné slávnosti na Devíne. V súčasnosti som kantorom v Evanjelickom cirkevnom zbore v Očovej a učím na Evanjelickom gymnáziu v Banskej Bystrici. V minulosti som bol aj tajomníkom pre cirkevné školy Západného dištriktu ECAV.

• Takmer dva roky pôsobíte vo funkcii tajomníka MS, niekoľko mesiacov ste členom predsedníctva MS. Aké sú vaše ciele?

Chcem sa inšpirovať predsedovou večerou s Havranom v RTVS. Mojm cieľom je, aby som sa nedožil zániku MS. A konkrétne. Úlohou tajomníka v súčasnosti je zabezpečiť efektívne fungovanie výboru a predsedníctva. Od matičných volieb sa v tomto už čo-to zlepšilo. Zároveň by som rád pozval verejnosť a sympatizantov na augustové podujatia k Národným matičným slávnostiam, zvlášť 7. do Martina, 15. na Kriváň či 21. do Hrušova.

Zhovárал sa Viliam KOMORA
Foto: autor

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 32 – 33/2015
SI PREČITATE

■ Za dvadsaťpäť rokov nijaká slovenská vláda nedocenila prítlačivosť našej krajiny
■ Ekonomiky európskych štátov sú rozdielne, netvorí optimálnu menovú zónu
■ Obnova Česko-Slovenska v roku 1945 bola zbytočne slepá ulička slovenských dejín

Uprostred rozbiehajúcej sa volebnej kampane prichádza návrh rozpočtu Keď dobrá správa nie je až taká dobrá

Ivan BROŽÍK – Foto: Ladislav LESAY

Minister financií Peter Kažimír v minulých dňoch zverejnil základné východiská pre vytvorenie štátneho rozpočtu, teda vlastne základného zákona štátu na rok 2016. Základná charakteristika je dobrá – deficit by nemal prekročiť dve percentá hrubého domáceho produktu. Podrobnejší pohľad – pôvodným zámerom vlády bol na rok 2016 schodok iba vo výške 1,5 percenta HDP. Tento rok by sa malo hospodáriť ešte so schodkom 2,29 percenta HDP. Nečerpanie, alebo neuspokojivé čerpanie eurofondov však môže toto číslo pomerne výrazne zvýšiť.

A nielen to. Sociálne balíčky zhltnú takmer miliardu eur a zatnú ešte hlbšie do rozpočtu. A koľko nás dodatočne bude stáť pomoc Grécku, to sa dá len odhadovať.

PREKVAPENIA NÁVRHU

Medzi najväčšie z nich patrí škrt asi pol miliardy eur pre rezort životného prostredia. Takmer sa žiada pripomenúť, že práve zvýšenie prostriedkov do tejto oblasti bolo jedným z cieľov, zámerov či dokonca aj nie celkom odvážne vyslovovaných sľubov Slovenska pri vstupe do Európskej únie. Zásadné civilizačné otázky a tendencie vývoja spoločnosti by si žiadali pravý opak – podporiť životné

prostredie podstatne väčšou finančnou injekciou ako v predchádzajúcich rokoch. Utápanie sa v nádeji, že v tomto rezorte sa dá veľa prefinancovať použitím eurofondov, je mierne naivné, poukazujúc na našu dlhoročnú (ne)schopnosť tieto zdroje efektívne a bezkorupčne využiť.

Ministerstvo hospodárstva, pôdohospodárstva a dokonca aj sociálnych vecí pocíti tiež výrazné zníženie rozpočtovaných zdrojov. Ako sa má zvyšovať zamestnanosť, tvorba nových pracovných príležitostí a získavanie potrebných investícií do nášho, už dávno nie národného hospodárstva, je tak nanajvýš otázne. Práve v období vlády, ktorá

sa predstavuje ako socialistická, by sa predpokladalo, že tieto rezorty budú dostávať viac.

VIAC NA OBRANU

V oblasti obrany máme určité záväzky dovnútra i navonok. Treba ich naozaj dodržiavať. Ak si však zrátame objemy nákupov, ktoré sa v rezorte obrany v posledných mesiacoch uskutočnili a ešte plánujú, potom navýšenie zdrojov práve sem sa nezdá efektívne. Dáme viac tam, kde miňame najviac? Naopak, Počiatkova doprava si tiež bude uťahovať opasok, a tak ešte nedávno ambiciózne plány o skorom diaľničnom prepojení Košíc s Bratislavou

Minister Peter KAŽIMÍR

sú už viac ako len úsmevnou spomienkou. A do korupciu prerasteneho zdravotníctva s predraženými nákupmi potečie na druhej strane tiež viac zdrojov. Možno jediné, čo sa dá prijať s uspokojením, je asi

desaťmilionové navýšenie peňazí pre ministerstvo kultúry. Tu nebolo, nie je a nikdy nebude peňazí dosť, ak sa hlásime k nejakej hodnotovej civilizácii.

BEZ ZMENY

Slovensko potrebuje už v najbližšej budúcnosti zabezpečiť udržateľný rozvoj, zvýšiť kvalitu vzdelávania, podporiť podnikateľské prostredie, a teda zlepšiť kvalitu života ľudí. V prvom návrhu štátneho rozpočtu na rok 2016 ide v tomto zmysle o nedobre uchopenú šancu. Neodráža napríklad potrebu zjednodušiť a znížiť odvody, opraviť daňový systém, ozdraviť zdravotníctvo alebo vytvoriť podmienky na zvýšenie zamestnanosti. Smutné tiež je, že výdavky verejnej správy medzi rokmi 2012 a 2016 v skutočnosti narastú o 2,8 miliardy, teda o takmer desať percent. A to aj napriek veľkým sľubom, plánom a programom, ktoré avizovali pravý opak. A naozaj – nie je ten lepší deficit iba, alebo najmä dôsledkom slušného rastu ekonomiky a výrazného zvýšenia daní a odvodov? Tá dobrá správa vlastne až taká dobrá nie je.

Kvóty pre migrantov zatiaľ nemáme, no azylantov už umiestňujeme Únia sa hrá na záchrancu celého sveta

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Minister vnútra Robert Kaliňák podpísal memorandum o prijatí utečencov z Rakúska. Tento fakt tak popudil lídra SNS Andreja Danka, že okamžite zvolal tlačovú konferenciu, na ktorej tvrdo kritizoval postup ministra i celej vlády Roberta Fica. Podľa neho Európa nie je vstave riešiť populačnú explóziu tretieho sveta. Vidina lepšieho života jeho občanov privádza do európskych štátov, kde rušivo pôsobia na hodnoty a tradície starého kontinentu. A Únia sa k problému stavia z pohľadu krajín, ktoré si od čias kolonizácie už zvykli spolunažívať s inými kultúrami. My nie.

Ešte pred hlasovaním v Európskom parlamente o kvótach migrantov sa na Slovensku uskutočnili protestné zhromaždenia v Bratislave a Žiline. Účastníkov týchto zhromaždení médiá i politici označili za fašistov, neonacistov a extrémistov, no ani jedna z relevantných politických strán neprotestovala.

Do zložitého postavenia sa v súvislosti s migrantstvom dostalo KDH. Na jednej strane posolstvo pápeža Františka k Svetovému dňu migrantov a utečencov jasne hovorí, že migranti majú osobitné miesto

v srdci cirkvi, lebo sú tí najnúdznejší, najzraniteľnejší.

VÁŽNA DILEMA

Na strane druhej hrozba zániku vlastnej kultúry, možno aj viery, ak sa na kontinente presadí islam. Nehovoriac o samotnej bezpečnosti. Veď minister vnútra Kaliňák pripúšťa, že nie je možné medzi takým veľkým množstvom migrantov zistiť nebezpečných zločincov. Prípad talianskeho sprievodcu vo vlaku, ktorý žiadal cestujúcich, aby sa preukázali lístkom a prišiel pritom o ruku,

je odstrašujúci. Rovnako ako žiadosti moslimov vo Francúzsku, aby mohli prestať katolícke chrámy na moslimské mešity.

FATÁLNY SIGNÁL

Rozruch okolo hlasovania poslancov v Európskom parlamente o kvótach pre migrantov sa usiloval objasniť Richard Sulík (SaS) na besede s novinármi v bratislavskom Európskom informačnom centre. Prišiel aj Vladimír Maňka (Smer-SD), z avizovaných hostí absentovala Anna Záborská (KDH).

„Nie je pravda, že europoslanci

hlasovali za kvóty. Jedno z opatrení znelo, EP vyzýva vyriešiť kvóty,“ vysvetľoval Sulík. Vyjadril názor, že migranti nemajú nárok prísť do Európy a Európska únia nie je solidárne spoločenstvo a nikdy ním ani nemala byť. EÚ nie je podľa neho povinná každému pomáhať z peňazí daňovníkov. Súčasný trend Únie riešiť prerazovanie migrantov považuje Sulík za nebezpečné vstupovanie do právomoci suverénnych štátov. Prihovára sa za zvýšenú ochranu schengenských hraníc a prejavil veľké porozumenie pre Maďarsko

a Rakúsko, ktoré úplne uzatvorilo hranice.

Vladimír Maňka odmietol názor, že europoslanci dotiahli migrantov do Európy, ale zároveň poukázal na fakt, že EÚ si neplní záväzky v mnohých oblastiach. Napríklad, že dosiaľ nebola vyriešená otázka readmisie. Obaja sa zhodli v názore, že europoslanci nemajú právo rozhodovať o kvótach migrantov. Sulík išiel ešte ďalej, keď povedal, že nastolením demokratických režimov sa v niektorých štátoch zrútili síce autoritatívne režimy, ale to, čo ich nahradilo, je hrozbou pre celý svet.

VŠIMLI SME SI

Storočný Imrich KRUŽLIAK.

V denníku Pravda nás 22. júla zaujalo avízo na článok vo vnútri čísla (na str. 36 a 37) Cvičím a chodím na univerzitu – Joe Veselský čoskoro oslávi 97 rokov a je najstarším Slovákom, ktorý žije v zahraničí.

Obsiahly rozhovor vo vnútri čísla opakuje, že Joe Veselský, rodák z Trnavy, ktorý šesťdesiatšesť rokov žije v írskom Dubline a volajú ho otec Slovákov, je nielen najstarším Slovákom, ktorý žije v Írsku, ale so svojimi deväťdesiatimi siedmimi rokmi je aj vôbec naj-

Nie je vždy pravda, čo píše Pravda

starším Slovákom v zahraničí. S autorom možno skutočne súhlasiť, že vitalita tohto Slováka je malý zázrak prírody... Pokiaľ však ide o ligu dlhovekosti, v ktorej želáme J. Veselskému všetko najlepšie, pravdou, ktorá by mala byť pravdou aj pre Pravdu, je, že najstarším Slovákom v zahraničí je zrejme Detvanec Imrich Kružliak, po vzniku Slovenskej republiky známy aj ako jeden z poradcov prvého prezidenta Michala Kováča, predtým ako dlhoročný redaktor americkej rozhlasovej stanice Slobodná Európa, o. i. dlhoročný člen Maticy slovenskej. Vlni sa dožil storočnice v Mnichove, čo sme viac ráz uviedli aj na stránkach matičného týždenníka. Imrich Kružliak sa tam dostal po tom, čo ho v roku 1948 prepustili z väzenia a vzápätí pred ďalším procesom utiekol do zahraničia. Dnes už ťahá stoprvý rok. Možno by stálo za to porátať všetkých dlhovekých Slovákov v zahraničí a v každom prípade zaželať dlhovekosť všetkým – doma i za hranicami.

Dušan D. KERNÝ
Foto: archív SNN

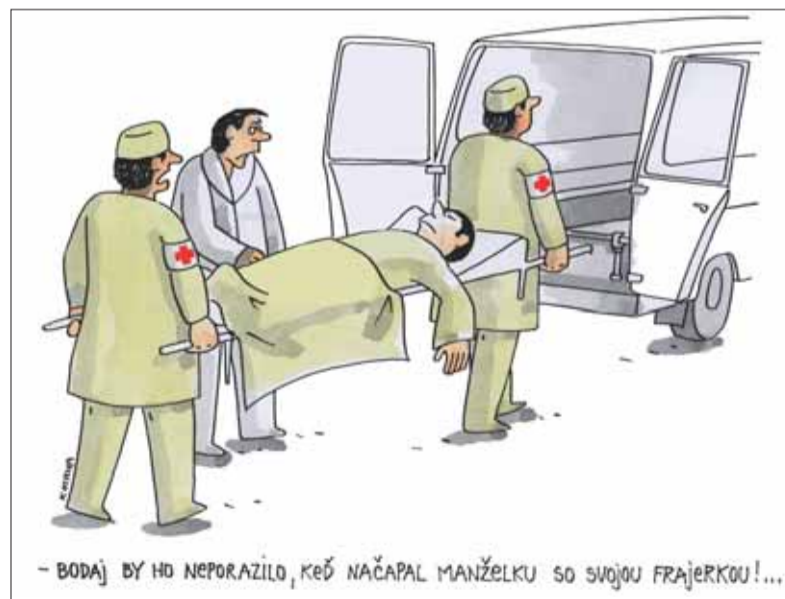
Homosexuálne páry stupňujú požiadavky na legislatívu štátov Čakanie na slovenskú kauzu Oliari a spol.?

Po rozhodnutí ESLP vo veci Oliari a ostatní vs. Taliansko ťažko povedať, že by bolo slovenské referendum zbytočné. V spomínanej kauze išlo o požiadavku troch homosexuálnych párov voči talianskemu štátu na uznanie ich manželského štátutu. ESLP, zdá sa, priklonil sa práve na stranu týchto troch párov.

ČO INÍ NEPIŠU

„Európsky súd pre ľudské práva nie je inštitúciou zvolenou našim demokraticky zvoleným parlamentom, ani našim ľuďom. Jeho rozhodnutia nie sú vynútiteľné. Ukazuje sa, že Aliancia za rodinu mala pravdu a tieto nevolené inštitúcie strácajú schopnosť rešpektovať demokraciu, ako aj text Dohovoru. Keď európske krajiny podpísali Európsky dohovor o ľudských právach, žiadna z nich nepodpisovala registrované partnerstvá. V Dohovore vtedy, aj dnes išlo o ochranu ľudských práv. Keď sudcovia nájdu v zmluve to, čo tam nikdy nebolo, ťažko to nazvať inak ako „súdny aktivizmus“ na suverénnych zmluvných stranách,“ tvrdí Anton Chromík za Alianciu za rodinu.

„Medzinárodné zmluvy menia štáty dodatkami, nie sudcovia. Mnohé krajiny Rady Európy budú takéto rozhodnutie súdu vnímať ako zásah do vlastnej suverenity a určite nebudú podobné rozhodnutia voči svojim krajinám rešpektovať. ESLP týmto rozhodnu-

tím, žiaľ, na svoju vlastnú škodu, stráca svoju vážnosť,“ povedal tiež Anton Chromík.

Pritom je nanajvýš paradoxné, že práve ESLP dávnejšie vyhlásil, že „európske právo v oblasti ľudských práv nevyžaduje, aby krajiny udelili prístup k manželstvu párom rovnakého pohlavia“. Homosexuálnym aktivistom po celom svete tak

bolo povedané, že homosexuálne manželstvo nie je ľudským právom.

Taliansky ústavný súd aj v prípade Oliari uviedol, že na ochranu záujmov homosexuálneho páru v tom prípade bude registrované partnerstvo postačujúce.

Ján ČERNÝ
Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Vreće politických strán

Maroš SMOLEC

Na Slovensku sa pretrhlo vreće s politickými stranami. Napriek tomu, že sme malá krajina, ministerstvo vnútra ich eviduje až stopäťdesiatšesť, z toho osemdesiatšesť je v likvidácii. Znamená to, že sedemdesiat politických strán je aktívnych a pribúdajú ďalšie. Ako huby po daždi. Slovenská demokracia je ustálená a systém vládnutia tradičný. V parlamente cez riadne voľby pôsobia väčšinou štandardné politické subjekty. Komunisti, boľševici alebo pravíkoví radikáli brány Národnej rady Slovenskej republiky neprekročia. Do poslaneckých lavíc po voľbách zasadne maximálne osem strán. Natíska sa otázka, prečo vznikajú nové a nové strany, keď ich šanca na úspech je minimálna?

V prvom rade sú ich zakladateľmi renegáti. Nespokojní odpadlíci zo štandardných strán, v ktorých

nedokázali naplniť ambície svojho ega na sebarealizáciu. Oficiálne dôvody pri odchode z ich materskej strany a vzniku novej sú samozrejme iné. Všetci spoločne omieľajú slová o demokracii, slobode, Ústave Slovenskej republiky, boji proti korupcii a podobne. Ich štartovacia pozícia je však pomerne výhodná. Ako poslanci vystupujú v parlamente, podieľajú sa na správe vecí verejných, ich aktivity monitorujú a prezentujú masmédiá. Z ústavného hľadiska je všetko v poriadku. Poslanec zvolený za istý politický subjekt ho počas výkonu mandátu môže opustiť, založiť si novú stranu a odobrať preferencie svojej materskej strane. Pritom sa nemusí ani vzdať poslaneckého mandátu. Poslanec predsa rozhoduje slobodne podľa svojho vedomia a svedomia. Čo ak však niektorým politikom práve to

svedomie chýba. Z etického hľadiska je to neakceptovateľný stav. Najznámejšími renegátmi tohto druhu sú R. Procházka, ktorý sa však aspoň vzdal poslaneckého mandátu, D. Lipšic, J. Miškov či A. Hlina. Procházka odišiel z KDH

KOMENTÁR

a založil – zatiaľ podľa preferencií – pomerne úspešný projekt Sieť. Lipšic tiež odišiel z KDH a založil stranu NOVA, ktorá sa po dobrom rozbehu prepadáva. Miškov odišiel zo Sulíkovej SaS a založil liberálnu stranu SKOK. A Hlina sa rozkmotril s matovičovcami z OĽaNO – Obyčajní ľudia, a založil si vlastný projekt Občania SR. Okrem Procházku po čase ostatní zistili, že ich úsmevy na tvárach, prázdne sľuby, drahé bilbordové kampane nepresvedčili, tak začínajú fúzo-

vať, spájať sa s inými, dokonca možno s tými, od ktorých odišli.

Druhou povahovou skupinou zakladateľov politických strán sú ľudia bez štipky sebareflexie a reálneho pohľadu na politickú situáciu. Napríklad nič nehovoriaca strana Šanca neznámej političky, popri ktorej sa na bilbordoch po celom Slovensku uškŕňajú rovnako neznámi muži i ženy. Do politiky chcú vstúpiť aj iné kádre neúspechu. Záujem založiť si vlastnú stranu prejavil aktivista z protestov Gorila P. Pčolinský. Naivne si myslí, že krátky záchvev nespokojnosti ľudí voči politikom na námestiach mu otvorí brány parlamentu. Ďalej aktivista M. Daňo, ktorý sa preslávil svojim trojitým hlasovaním v prezidentských voľbách, alebo aktivistka S. Červeňová, ktorá sa pokúsila po poslancoch hodiť kreslo z parlamentného balkóna. Medzi najaktuálnejšími projektmi sa objavil zámer politológa E. Chmlerára Sen. Je vysoký predpoklad, že aj tento ľavičiar svoj sen dosníva pred bránami slovenského parlamentu. Na ministerstve vnútra evidujú viacero ďalších žiadostí na registráciu ako Práca slovenského národa, Sociálni demokrati Slovenska, Socialistická strana

Slovenska, Verejný záujem, Strana sociálne znevýhodnených občanov, Mladá nádej Slovenska, Konzervatívna obroda Slovenska, Deti a rodina. Pritom v minulom roku vzniklo šesť nových subjektov Jednota – ľavicová strana Slovenska, Trebišov nahlas, Strana demokratického Slovenska, Mladá Petržalka, Občania Slovenska a Sieť. Okrem Sieťe a možno regionálnych úspechov niektorých strán drvivá väčšina z nich je vopred odsúdená na neúspech.

Na fungovanie politickej strany treba nemálo peňazí. Otázkou je, odkiaľ ich najmä mimoparlamentné a novovzniknuté strany vzali na svoje drahé kampane, ako napríklad aj strana Tip. Niekomu asi roztrieštenosť politického systému na Slovensku vyhovuje. Vnútna politická nestabilita oslabuje našu zahranično-politickú pozíciu. Štát by sa preto mal zamyslieť nad sprísnením podmienok registrácie politických subjektov. Politickú destabilizáciu Slovenska a jeho oslabenie v rámci postavenia v Európskej únii a jej aktuálnych problémov, napríklad s imigrantmi, Gréckom, so spoločnou menou, s dotáciami pre farmárov, si nemôžeme nateraz dovoliť.

Svet a Európa v dlhovej pasci

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Do hospodárskych ťažkostí sa rôzne štáty počas krízy dostali pre dlhy; zadlženie sveta sa každým rokom zvyšuje a v súčasnosti je najvyššie od druhej svetovej vojny. Osem z desiatich najväčších svetových ekonomík sa pokúsilo dostať sa z problémov ďalšími úvermi. Nerovnováha v globálnej ekonomike sa prehĺbila. Spojené štáty, Veľká Británia, Francúzsko, India a Taliansko si požičali viac ako zvyšok sveta. Naopak, Nemecko, Japonsko a Rusko najviac požičiavali a stali sa tak veriteľmi, od ktorých závisí osud zadlžených krajín.

Do dlhovej krízy sa prepadlo už dvadsaťdva krajín. Ďalších sedemdesiatjeden štátov môže nasledovať už čoskoro a medzi nimi vraj i Slovensko. Vyplýva to z najnovšej správy britskej nadácie Jubilee Debt Campaign, ktorá bojuje proti

vysokej zadlženosti svetových ekonomík. Uvádza, že začiatky veľkej hospodárskej krízy, ktorá prudko zasiahla globálne hospodárstvo v roku 2008, treba hľadať v osemdesiatych rokoch minulého storočia. Vtedy došlo k deregulácii finanč-

POZNÁMKA

ného trhu a odvtedy sa dlhové krízy opakujú častejšie. „Fungovanie štátov na dlh už v súčasnosti akosi zľudovelo. Väčšina krajín sveta hospodári každý rok s deficitom, to znamená, že míňa viac, ako zarába. Kumulovaním týchto deficitov dochádza k tvorbe a postupnému zvyšovaniu verejného dlhu,“ konštatovala analytička Jana Glasová.

Dlh Slovenska na jedného obyvateľa na konci prvého štvrtroka

tohto roka predstavoval 7 551 eur. V rámci krajín Európskej únie (EÚ) však Slovensko nepatrí medzi štáty s najvyšším dlhom. Najviac dlhu na obyvateľa má Írsko, Belgicko a Taliansko. Vyplýva to z aktuálneho rebríčka, ktorý zostavila Poštová banka na základe údajov Eurostatu za prvý kvartál 2015.

Verejný dlh Slovenska dosiahol ku koncu prvého štvrtroka 2015 úroveň päťdesiatštyri percent hrubého domáceho produktu (HDP). V porovnaní s posledným kvartálom minulého roka tak mierne stúpol z 53,6 percenta HDP, ale v medziročnom porovnaní sa zadlženosť štátu v prepočte na HDP znížila. „V prvom štvrtroku 2014 bol verejný dlh na úrovni 57,6 percenta HDP. Slovensku sa teda podarilo o kúsok vzdialiť od maastrichskej hranice, ktorá je stanovená na šesťdesiat

percent HDP. V rámci porovnania európskych štátov je Slovensko medzi menej zadlženými krajinami. Nižší dlh ako Slovensko v pomere k HDP malo len desať štátov EÚ, ostatní členovia sú na tom horšie,“ poznamenala analytička.

Najvyšší dlh v prepočte na obyvateľa na konci prvého štvrtroka tohto roka vykázalo Írsko, a to až na úrovni 44 213 eur na obyvateľa. Nasleduje Belgicko, v ktorého prípade každý obyvateľ teoreticky dlhoval za svoj štát takmer štyridsaťtisíc eur. Vyše tridsaťtisíc eur dlhoval aj každý Talian a viac než tridsaťtisíc eur každý jeden Brit, Rakúšan a Francúz. Naopak, najnižší dlh vo výške 1 561 eur pripadal na jedného obyvateľa Estónska a Bulharska vo výške 1 730 eur.

V prepočte na jedného Slováka dlh medziročne klesol v prvom kvartáli 2015 približne o tristo päťdesiat eur. Vlni v rovnakom období bol na úrovni 7 900 eur. „Aj z tohto uhla pohľadu patrí Slovensko medzi tých menej zadlžených členov Únie. Nižší dlh ako Slovensko v prepočte na jedného obyvateľa dosiahlo len sedem krajín Únie,“ dodala analytička Glasová.

AKO BOLO, ČO BOLO

Na serveri postoy.sk uverejnil 18. júla t. r. historik František Neupauer článok pod titulom: Pred 60 rokmi založil Open Doors. Z brata Andreja sa stal „Boží pašerák“. Porozprával o Andrewovi van der Bijl, ktorý za minulého režimu pašoval za železnú oponu náboženské knihy. Stretnúť sa mu s ním síce nepodarilo, ale jeho príbeh si prečítal v knihe s názvom: *God's smuggler. One man's mission: to change the world.* Rozprával sa s ďalšími aktivistami, ktorí sa podieľali na knižnom kontrabande. Spomenul „operáciu Perla“, pri ktorej do Číny prepašovali milión Biblií na motorových člnoch. Pravdivo napísal: „Ani v súčasnosti nie je jednoduché pomáhať prenasledovaným kresťanom. Na letiskách v niektorých moslimských krajinách turistov čakajú bilbordové nápisy: „Nepašujte k nám Biblie“, a tým, ktorí sa o to pokúsia, hrozí väzenie.“ To platí v čase, keď sa od nás vyžaduje dovážať a živiť

moslimov aj s ich zvykmi. Autor reportáže pripomenul, že členovia Open Doors po páde železnej opony navštívili na Slovensku disidenta Silvestra Krčméryho a vďaka

na Slovensku i vo svete bola adekvátne prejavovaná.“ Táto otázka je namieste, rovnako ako aj informácia, že sa im rektor Vysoké školy zdravotníctva a sociálnej práce

Stefanus a Hlas Ameriky – profesorovi Antonovi Hlinkovi. Prečo to Neupauer urobil? Azda preto, že otec Hlinka sa otvorene angažoval za vznik samostatnej Sloven-

a majú pozitívny vzťah k slovenskej štátnosti, napríklad Antona Seleckého a ďalších.

Gumovanie osobností zo slovenských dejín bolo bežné za bývalého režimu aj pred ním. Zdá sa však, že máme dodnes dosť autorov, ktorí radi pokračujú v tejto praxi a pretvárajú dejiny podľa prania svojich chlebobdarcov. Aj preto v budúcnosti rád uverejním v SNN pasáž z pripravovanej knihy s názvom *Dlhá cesta domov*, ktorá vznikala na základe mojich rozhovorov s otcom Antonom Hlinkom, a nechám jednu z výrazných osobností našich novodobých dejín porozprávať, ako to bolo: Prečo sa dostal do kontaktu s pašerákmi kníh, čo všetko pre nich urobil, prečo sa knihy nikdy nepašovali do Česka a kto nosil kožu na trh prechovávaním tajných skladov. Ak sa tak stane, aspoň takto prejavím Antonovi Hlinkovi onú „vďačnosť za pomoc prenasledovaným na Slovensku i vo svete“, ktorej sa F. Neupauer vo svojom článku tak vehementne dovoľáva...

Kto gumuje z dejín Antona Hlinku

Peter VALO

bývalému ministrovi zahraničných vecí Pavlovi Demešovi a premiérovi Jánovi Čarnogurskému absolvovali cestu na Devín. Stretli sa s Vladimírom Juklom a s ďalšími.

Z reportáže sa ďalej dozvieme, že aktivisti tejto organizácie zavítajú na Slovensko opäť. František Neupauer položil otázku: „Bude to okázalé stretnutie, alebo len tichá spomienka? Prijmú ich zástupcovia cirkvi, alebo si to mnohí ani nevšimnú? Ostávajú dni, týždne, aby naša vďačnosť za pomoc prenasledovaným

sv. Alžbety rozhodol udeliť Medailu sv. Alžbety.

Všetko by bolo v poriadku, keby nám pán historik nezabudol vysvetliť, ako sa katolícky disent dostal k spolupráci s protestantskou organizáciou a v kapitole Československý príbeh nezamlčal meno muža, bez ktorého by sa s pašovaním kníh na Slovensko ani nezačalo. Hovorím o dnes už, žiaľ, nebohom salezianovi, kňazovi, spisovateľovi a publicistovi, známom redaktorovi a dopisovateľovi rádií Slobodná Európa,

skej republiky a 1. januára 1993 dokonca predniesol na preplnenom bratislavskom Námestí SNP Modlitbu k slovenskej štátnosti, zatiaľ čo ostatní v jeho článku menovaní patrili k jej odporcom? Je to náhoda alebo omyl? Ani jedno, ani druhé, lebo pred dvomi rokmi zverejnil Neupauer pod titulom *Sviečková manifestácia: My sme to začali, elaborát o tejto udalosti a – opäť vynechal Hlinkovo meno!* A obišiel aj mená ďalších doteraz nedocenených osobností spojených s „tajnou cirkvou“, ktorí mali

SEBAOBRAŇA

Kaštieľ v Moravanoch nad Váhom do roku 2006 patril Fondu výtvarných umení (FVU), ktorý ho pre vysoké náklady nedokázal viac prevádzkovať. Pred rokmi sa predajom dostal do rúk zahraničných majiteľov zo Slovenska, a odvtedy chátra. Kedysi to bolo sídlo šľachtických rodov Turzovcov a Čákiovcov, dnes ho okupuje zopár bezdomovcov. Právne problémy a súdne spory so súčasnými majiteľmi bránia akémukoľvek oživeniu pamiatky.

Bezdomovci v kaštieli

Dvere do budovy kaštieľa sú vyvalené, miestnosti na prizemí vyrabované. V izbách zvyšky rozbitého nábytku, steny popísané sprejmami, po radiátoroch ostali len diery. Na prvom poschodí žije skupina bezdomovcov. Kaštieľ je v tomto stave od poslednej návštevy majiteľov v roku 2011. Starosta Moravian Peter Hulman nevie, kto menovite sa v kaštieli zdržiava. „Jeden bezdomovec má trvalý pobyt v obci, ostatní sú bezprizorni. Policajtov do kaštieľa posielame, no odmietajú tam robiť zásahy, lebo je to súkromný pozemok, o ktorý sa majú starať majitelia,“ povedal starosta.

„Po roku 1993 začali výtvarníci viac cestovať do zahraničia. Ročne k nám chodilo už len asi päťdesiat umelcov. Mali sme vysoké náklady a ročné straty približne tri milióny korún,“ povedal Viliam Kühn, riaditeľ FVU. V roku 2006 fond predal nehnuteľnosť za päťdesiat miliónov korún spoločnosti ART Hotel, tá mala priestory dovtedy v prenájme. Do mesiaca kaštieľ predala ďalej zahraničnému investorovi zo Slovenska, no už za šesťdesiat sedem miliónov korún.

Slovinci Tahir Ametaj a Andrej Plešivník sa ako majitelia kaštieľa rozhádali a o pár mesiacov sa z neho začal vytrácať život. V roku 2007 odpojili vodu aj elektrinu. Zahraniční majitelia nespĺcali úver na kaštieľ, do konkurzu sa dostala aj spoločnosť, ktorá im úver poskytla. Stíhanie Slovincov za znehodnotenie kultúrnej pamiatky naše súdy posunuli do Slovinska.

Právne je situácia komplikovaná aj pre existenciu záložného práva na prospech veriteľa. Predaj pohľadávky zatiaľ nebol úspešný. Piešťanský súd už má na stole päť rokov súdny spor, kde jeden z vlastníkov tvrdí, že záložná zmluva je neplatná. Pre súdny spor sa nemohla začať exekúcia na prospech obce. Majiteľ kaštieľa má na krku aj niekoľko vysokých pokút od pamiatkarov. Ignoruje ich. Do úvahy by prichádzalo aj vyvlastnenie. „Komunikácia je len so záložnými veriteľmi, ale vzhľadom na to, že ide o zahraničných štátnych príslušníkov, netrúfame si na to. Žiadali sme aj usmernenie z ministerstva dopravy, ale zatiaľ nič,“ dodal starosta Moravian.

Pozemky pod kaštielom nepatria zahraničným majiteľom. V roku 2010 ich kúpila firma Jána Majlinga ESTATE Bratislava. Približne štyri a pol hektárový pozemok s parkom chátra. Firma mala v pláne väčšiu revitalizáciu parku. „V roku 2014 sme začali robiť opatrenia na zabezpečenie parku. Musíme to však robiť na etapy prispôbené vegetačnému obdobiu. Práce sú len udržiavacie v nevyhnutnom rozsahu, aby nedošlo k úplnému zničeniu národnej kultúrnej pamiatky,“ povedal J. Majling. Spoločnosť by chcela park upraviť, aby ho mohli využívať aj obyvatelia Moravian. Pre právne spory to však nie je možné. Kaštieľ a okolie naďalej „kultivujú“ bezdomovci.

Robert LANDIS

Róbert ŠVEC: „Azylová politika musí ostať v našich rukách.“ Postarajme sa v prvom rade o seba

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: autorka

Na Slovensku zažívame rôzne formy protestov proti snahám Európskej únie direktívne prerozdeliť imigrantov z krajín Stredného východu a Afriky formou kvót do členských štátov spoločenstva. Slovenský kabinet prostredníctvom premiéra odmietol kvóty, ale na druhej strane otvára azylové zariadenia niekoľkým stovkám utečencov. Občania Slovenska sa k azylovej dvojitvornosti stavajú zväčša odmietavo. Medzi najhlasnejších odporcov masového prílevu imigrantov na Slovensko patrí aj Slovenské Hnutie Obrody. O ich pohnútkach sme sa rozprávali s predsedom hnutia Róbertom ŠVECOM.

• Sú protesty proti riadenej imigrácii potrebné, najmä keď vláda na čele s Robertom Ficom od začiatku deklarovala odmietavý postoj ku kvótam?

Protesty sú nielen potrebné, ale aj nevyhnutné na to, aby sme ako národ prežili. To, čo sa dnes odohráva v Európe, je premyslená politika postupného ohrozenia pôvodných európskych národov a ich premena na masu „uvedomelých svetoobčanov“. Politici zvyknú jednu vec hovoriť a druhú konať. Premiér nás aj prostredníctvom facebooku informoval, že nemá rád, ak niekto vykopáva otvorené dvere. Konštatoval to v súvislosti s desaťtisícovým protestom v Bratislave, ktorý sa uskutočnil 20. júna. Deklaroval, že vláda SR je proti kvótam a že nie je až také podstatné, ako o tejto záležitosti hlasovali jeho europoslanci v Bruseli.

• Inak pokojný priebeh protestov narušili organizované provokácie, ktoré mali legitímny občiansky odpor zdiskreditovať v očiach verejnosti. Diskreditačná kampaň majú na svedomí najmä ľudia z extrémistických liberálnych,

pseudointelektuálnych kruhov, platených z rôznych zahraničných fondov a nadácií.

Spomínané organizácie, ale najmä ich mecenáši v pozadí si uvedomili, že Slováci sa začínajú spájať a vedľa sa navzájom podporiť pri dôležitých veciach. Boli veľmi nemilo zaskočení preplneným Námestím SNP v Bratislave. Označili dôchodcov, mladé rodiny s deťmi, študentov a normálnych ľudí, ktorí prišli na námestie vyjadriť svoj občiansky postoj, za neonacistov a extrémistov je hanba, ktorej sa dopustili aj členovia vlády SR. Ústavní činitelia SR sa musia naučiť a najmä pochopiť, že reprezentujú všetkých občanov našej vlasti, nie iba svojich voličov.

• Prečo Slováci odmietajú kvóty pre imigrantov?

Väčšina Slovákov si uvedomuje, že problémy s imigrantmi spôsobila zahraničná politika Severoatlantickej aliancie, motivovaná najmä mocenskými záujmami USA. Ich politika má značný podiel na eskalácii napätia, devastácii a novej vlny utečencov z krajín severnej Afriky, Blízkeho a Stredného východu. Slo-

venská republika nenesie zodpovednosť za rozpútanie týchto vojnových konfliktov a revolúcií, a preto nie je našou povinnosťou prijať ani jedného imigranta. Nech idú príkladom USA a otvoria svoje hranice pre imigrantov a ukážu konečne svoju ľudskú a demokratickú tvár.

• Má odmietanie riadenej imigrácie pôvod v neznášanlivosti, xenofóbii, strachu z neznáameho?

Som presvedčený že nie. Je to otázka zdravého rozumu a priemerného IQ. Na to, aby si ľudia spočítali, že prijímanie tisícov imigrantov v priebehu niekoľkých nasledujúcich rokov spôsobí na Slovensku obrovské demografické problémy, nepotrebuje kalkulačku.

• Je podľa vás možné začleniť etnikum s takou výrazne odlišnou kultúrou, vnímaním hodnoty ľudského života, slobody a spravodlivosti do európskeho priestoru a konkrétne na Slovensko?

Určite nie. Sú to ľudia s inou mentalitou, iným spôsobom života, ktorí nepatria do Európy. Rešpektujem ich životný štýl v ich krajine a v ich civilizačnom priestore, ale odmietam, aby Slovensko a Európa čelili týmto nedomyšleným pokusom prekresliť etnické a demografické hranice starého kontinentu.

• V súvislosti s prijímaním imigrantov sa často hovorí o akejsi lojalite, spoluzodpovednosti a spoločnom nesení bremena všetkými členskými štátmi EÚ. Má Slovensko nejaký morálny záväzok voči imigrantom, voči EÚ?

V tejto súvislosti nemáme nijakú morálnu povinnosť voči nikomu. Slováci nebombardovali štáty, z ktorých sa k nám valia vlny imigrantov. Slováci nerozpútalí rôzne „demokratické“ revolúcie, ktorých cieľom bolo zvrhnutie legi-

Róbert ŠVEC, predseda SHO

tímnych vlád v štátoch, v ktorých teraz nie je centrálna vláda, štáty sú pred rozpadom a vládne v nich chaos a násilie. Zachovajme si našu tvár ešte stále hrdého národa, spomeňme si na odkaz našich predkov: Slováci, najprv slúžme sebe a až potom druhým.

• Koncom júna si Slováci mohli aspoň čiastočne vydýchnuť. Kvóty na rokovani Európskej rady neprešli. Je tým situácia týkajúca sa imigrantov vyriešená?

Situácia tým nie je vyriešená. Súčasná elita si uvedomila, čo spôsobil zámer zaviesť kvóty, tak veľmi šikovne slovo kvóty nahradila slovom dobrovoľnosť. Ale systém prerozdelenia imigrantov bude ten istý, iba sa celý proces bude inak volať. Už 21. júla podpísal minister vnútra R. Kaliňák vo Viedni memorandum o dočasnom prijatí päťsto utečencov. A toto je tá dvojitvornosť európskych politikov a tlak Bruselu. Je to iba hra so slovíčkami, cieľ ostáva ten istý. Naš postoj v tejto otázke je jasný, Slovenské Hnutie Obrody je zásadne proti prijímaniu imigrantov, ktorých Slovenskej republike nanucuje Európska únia. V prvom rade máme na zreteli ochranu a rozvoj štátotvorného slovenského národa v našej vlasti. S odvolaním sa na sebaurčovací právo každého národa budeme obhajovať prirodzený nárok Slovákov sidiť a rozvíjať sa na súčasnom území. Za dvadsaťdva rokov od obnovenia slovenskej štátnosti udelila Slovenská republika iba šesťsto päťdesiat azylov. Je dôležité, aby takáto prísna azylová politika existovala aj naďalej a bola v našich slovenských rukách.

Protestujúcich označili MSM médiá vo všeobecnosti za extrémistov...

O ČOM JE REČ

„Nadišla doba, keď národ potrebuje väčší charakter ako talent. Talent je meteor, ktorý zablyсне a zhasne, no charakter je stálica, ktorá pretrvá!“ Znovu sa mi žiada vrátiť sa k tejto myšlienke básnika Pavla Országha Hviezdoslava, lebo je platná i dnes – v roku 2015. Často práve spisovatelia našli v sebe morálnu silu a odvahu vysloviť vážne slovo a postaviť sa na stranu národa, tak ako to urobil mladý Hviezdoslav pri konaní evanjelického dištriktuálneho konventu v Dolnom Kubíne 11. augusta 1874, aby protestoval proti zrušeniu slovenských gymnázií.

„Krádež na národe sa nikdy nepremlčí,“ vyslovil sa Hviezdoslav, „z národa nemožno tak ľahko vypárať znamenie ako z ručníka!“ Básnik celý život ostal verný svojmu presvedčeniu. Začali sme Hviezdoslavom, ale mohli by sme spomenúť napríklad aj Štúra, ktorý i v čase svojej smrti žil pod policajným dohľadom. Alebo Svetozár Hurban Vajanský, ktorý si za svoj článok Hyenizmus v Uhrách, v ktorom protestoval proti policajnému zákazu odhalenia pomníka v Hlbokom svojmu otcovi Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi, vyslúžil rok väzenia v Segedíne ako „štátny

väzeň uhorský“. Týchto príkladov uprednostnenia charakteru pred talentom je v slovenskej literatúre veľa, keby sme chceli spomenúť všetkých, bol by to dlhý zoznam. Zamyslime sa preto iba nad osudom niektorých. Jozef Ciger Hronský. V Matici slovenskej pracoval od roku 1933 až do

Charakter a talent

Peter ŠTRELINGER

svojho odchodu do exilu v roku 1945. Bol matičným tajomníkom, iniciátorom mnohých matičných aktivít, ktoré zaštiťoval svojou obrovskou autoritou. Neografia, Slovenská národná knižnica, Slovenská komorné divadlo, široká vydavateľská činnosť, vedecká a osvetová práca. Bol to práve Jozef Ciger Hronský, za ktorého Matica slovenská preživala neobyčajnú prosperitu. Vydávanie kníh bolo ziskové, preukázal neobyčajný podnikateľský talent, Matica bola ekonomicky sebestačná a nezávislá od štátnych dotácií. Žiaľ, posledné roky Hronského v Matici poznačila vojna, po vypuknutí SNP len-len že neskončil pred

popravou čatou. V pohnutých dňoch a týždňoch sa práve Hronský so svojimi spolupracovníkmi pričínili o to, že sa zachovali dôležité matičné rukopisy a knižné zbierky. V novopostavenej budove Neografie ich zamurovali a zabezpečili pred ukradnutím a znehodnotením. Nemci chceli znefunkčniť drahé strojové zariadenie Neografie demontážou dôležitých súčiastok, ale na Hronského prikaz sa niektorým pracovníkom podarilo sabotovať tento rozkaz nie bez osobného rizika. Hronský napokon z obavy (právom) pred prenasledovaním emigroval, česko-slovenské orgány ho po skončení vojny stíhali ako vojnového zločinca. Počas trvania spoločného štátu ho nikto nikdy nerehabilitoval. Zomrel v ďalekej Argentíne v roku 1960. Svoju trpkú skúsenosť opísal v románe Svet na trasovisku. Myslím si, že na Hronskom bola spáchaná krivda, ktorá sa nikdy nepremlčí.

Čo nevidieť si pripomenieme výročie okupácie v roku 1968. Na schodoch bratislavskej Univerzity zomrela rukou okupačného sovietskeho vojaka mladučka šesťnásťročná Danka Košanová. Jej smrť a pohreb sa stali obrovskou manifestáciou proti vpádu cudzích vojsk. A básnik Vojtech Mihálik napísal Rekviem za Dankou Košanovou. Mihálikova básnická skladba bola prejavom odvahy a charakteru, recitovala sa na uliciach, bolo to vyjadrenie občianskej statočnosti. Nemali by sme zabudnúť ani na iných, čo sa v roku 1968 vzopreli proti tankom, na Dominika Tatarku, na statočných reportérov Smeny, redaktorov Kultúrneho života a Matičného čítania či na Ladislava Mňačka, ktorý podobne ako Jozef Ciger Hronský skončil v emigrácii. Vrátil sa domov až po prevrate v roku 1989. Mnohým spisovateľom, čo prejavili svoju statočnosť a neprijali okupáciu, zabránili publikovať svoje diela, vyhodili ich zo zamestnania; táto doba temna sa pomenúva nie celkom presne ako normalizácia. Hoci aj podaktorí „statoční“ sa nechali znormalizovať. Ani Vojtech Mihálik sa neskôr nehlásil k svomu Rekviem k básňam vyjadrujúcim odpor voči sovietskej invázii. Žiaľ, pridali sa napokon k husákovským normalizátorom. Ale, „litera scripta manet“ – napísané ostáva!

Česi obdivujú originálny svet architektúry a dizajnu slovenského architekta

Pozoruhodné dielo Dušana Jurkoviča

Jurkovič v Novom Meste nad Metují – slávny slovenský architekt vytvoril unikátne interiéry zámku pre rodinu priemyselníka...; Jurkovičove náhodské rozprávky – svojrázna tvorba slovenského architekta Dušana Jurkoviča v severovýchodných Čechách stojí za pozornosť – to sú titulky dvoch sobotných vydaní rozšíreného českého denníka Lidové noviny. Na dvoch novinových stranách priňajú osem veľmi dobre vybraných a upravených fotografií, ktoré výrečným spôsobom pripomínajú Jurkovičov „originálny svet architektúry a dizajnu“.

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív Emila SEMANCA

Zásluha o širokú – a nie prvú – propagáciu Jurkovičovho diela podmanivým spôsobom a fotografiami patrí českému historikovi architektúry Zdeňkovi Lukešovi. Čitateľom LN nedávno priblížil aj vrcholné dielo nášho rodáka – Mohyly Milana Rastislava Štefánika na Bradle, ako aj čiastočne zabudnutú tvorbu na pohrebiskách a cintorínoch prvej svetovej vojny v Haliči, ktoré sú v dnešnom Poľsku. Dá sa povedať, že Z. Lukeš je tak výrazným popularizátorom, ak nie priam propagátorom diela Dušana Samuela Jurkoviča a jeho životopisných dát.

■ MIMORIADNY TALENT

Podnecuje verejnosť na to, aby navštívila miesta, kde možno do dnes vidieť, ako Jurkovič spojil „prvky ľudovej architektúry, viedenskej secesie a anglického moderného štýlu bývania“. Najvýraznejšia, unikátna je Jurkovičova prestavba a úprava zámku s mostom v Novom Meste nad Metují, ktorá je dnes súčasťou cennej pamiatkovej rezervácie. Prestavba pochádza z rokov 1909 – 1913. Na novomestskom zámku Jurkovič urobil aj „sériu veľkoryso poňatých interiérov, ktoré sa zachovali do dnešných dní a svedčia o mimoriadnom talente svojho tvorca. Nábytok je navrhnutý v striedmych nadčasových formách, celok je dotvorený v jednotnom štýle až do

Rozhľadňa vo Frenštáte.

posledného detailu a udivuje množstvom osobitných prvkov“.

Odborník dáva do pozornosti aj „prekrásnu kuchyňu v prízemí“ a odporúča prehladnúť si ju. Pamiatka je o to pozoruhodnejšia, že po roku 1948 bol zámok skonfiškovaný a rodina priemyselníka Josefa Bartoňa, ktorého bol Dušan Jurkovič obľúbeným architektom, ho získala v roku 1992 naspäť. Národnou kultúrnou pamiatkou je až od roku 2008. Ako sa všetko zachovalo medzi rokmi 1948 a rokom 1992, o tom sa nehovorí, autor sa však na pokračovanie venuje Jurkovičovej tvorbe v oblasti Náchodu.

■ MLYN A ROZHĽADŇA

Zdeňk Lukeš sa osobitne venuje prestavbe niekdajšieho mlyna a pily v údolí rieky Metuje. Mlyn má svojrázny názov Peklo, ktorý je odvodený od pôvodného názvu objektu zo 16. storočia,

ktorý sa volal Pekelec. Prestavba v romantickom štýle s motívmi ľudovej architektúry je dodnes obľúbeným turistickým cieľom. V reštaurácii je stôl z mlynskeho kameňa, je to zachovaná časť pôvodného technologického vybavenia, ktorá dostala nové poslanie. Medzi Jurkovičove realizácie v tomto regióne patrí aj vyhladková Jiráskova chata s rozhľadňou na vyše 620 metrov vysokom kopci. Postavili ju z verejnej zbierky a otvorili ju za osobnej účasti spisovateľa Aloísa Jiráskaa – od toho aj pomenovanie.

■ MARTINSKÁ STOPA

Autor Z. Lukeš odkazuje aj na svoje staršie celostránkové textové a obrazové prílohy sobotného vydania LN z roku 2014, kde písal o známych Pustovniach na Radhošti alebo o prvej etape výstavby kúpeľov Luhačovice – teda bezprostredne z druhej strany moravsko-slovenskej hranice, ale aj o stavbách na Slovensku, ako je Jurkovičov Národný dom v Skalici. Pokiaľ ide o Pustovne, Z. Lukeš pripomína, že o týchto stavbách z rokov 1897 – 1899 už vtedy „vychádzali články nielen doma, ale aj v prestížnych zahraničných časopisoch a publikáciách“.

Dušan Samo Jurkovič sa narodil v Turej Lúke v roku 1868, študoval v Budapešti a vo Viedni a s princípmi ľudovej architektúry sa zoznámil u staviteľa Bullu vo vtedajšom Turčianskom Svätom Martine. Články Z. Lukeša sú podnetným čítaním, rozširujú obzor čitateľa a možno sa stanú inšpiráciou nielen na návštevu spomínaných miest, ale aj na podobný seriál, pokiaľ možno úplnejší o tom všetkom, čo Dušan Samo Jurkovič vytvoril a nie je natoľko známe a natoľko prístupné ako Mohyla M. R. Štefánika na Bradle. Spomínané články nás upriamujú na viacero impozantných diel a interiérov nezabudnuteľného a nezabúdaného tvorca.

Európu obchádza strašidlo prisťahovalcov – aké je veľké?

Na trase medzi Gabčíkovom a Korutánskom

Európu obchádza strašidlo prisťahovalcov – príznak by nikdy nebol taký veľký, keby Európska únia naozaj fungovala. Ale keby nielen Európska únia, ale aj Severoatlantická aliancia vedela otvorene hovoriť a najmä predvídať následky svojej dlhodobej politiky.

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Slovensko vlastne prebudili Maďari, konkrétne postup maďarskej vlády so stavbou povestného múra medzi Srbskom a Maďarskom. Dovtedy sa médiá unášali pôsobivými obrazmi člnov v Stredozemnom mori, nabitých migrantmi. Maďarské rozhodnutie upriamilo pozornosť na fakt, že najväčší počet utečencov prichádza cez Balkán, a nie cez Stredozemné more.

■ VÝNOSNÉ PREVÁDZAČSTVO

Podľa údajov Frontexu – agentúry na ochranu hraníc Európskej únie – len za prvých päť mesiacov prišlo západobalkánskou trasou od Turecka cez Grécko, Macedónsko alebo Bulharsko a potom Srbsko do Maďarska vyše päťdesiat tisíc ľudí. Vlni to bolo iba vyše päťtisíc! Počet žiadostí o azyl vzrástol o vyše tisícdvesto percent. Do Rakúska už neprihádza žiadny utečenec z Talianska, ale práve z Maďarska. Počet zadržaných „malých rýb“ v Rakúsku, podozrivých z prevádzkačstva, vzrástol oproti vlaňajšku o vyše sedemdesiat percent – prevádzkačstvo sa stalo výnosným obchodom. Za to, aby migranta dostali zo Sýrie po súši, požadujú prevádzkači osem- až desaťtisíc eur, za trasu z Grécka do iných štátov EÚ od dvetisíc- päťsto do štyritisíc eur.

Pre Slovensko to tvorí osobitný problém – doteraz sme mali s týmto javom veľmi málo skúseností; od roku 2006 požiadalo u nás o azyl iba necelých desaťtisíc osôb a dostalo ho iba stoosemdesiat sedem utečencov. Do konca júna tohto roka bolo na Slovensku iba šesťdesiat sedem osôb, ktoré si podali žiadosť o azyl. Prečo je teda toľko rozruchu v Gabčíkove, kam má prísť na základe dohody z Rakúskom päťsto „rakúskych“ migrantov z ich preplnených táborov? Veď ich prijímame s tým, že ich do Rakúska vrátime.

Nikto si nevšimá, čo referendum na túto tému v Gabčíkove znamená. Čo nám hovoria vyše tri tisícky podpisov občanov za referendum. Je to za terajšej vlády po prvý raz, čo má situácia v Maďarsku priamy vnútropolitický dosah na pomery na Slovensku. V Gabčíkove je vyše deväťdesiat percent etnických Maďarov – na nich nemajú slovenské médiá a slovenskí politici prakticky nijaký vplyv. Sledujú tú migrantskú pohromu a mediálny rozruch, čo sa deje v Maďarsku a maďarských médiách. Aj keď na Slovensku, a konkrétne v Gabčíkove, nikdy nemali problémy s migrantmi, nemuseli sa báť ani o majetok a ani o zdravie, teraz sa boja. Lebo vidia, čo sa deje v sused-

nom štáte. Sú pod vplyvom tamojšej kampane nielen strany predsedu vlády V. Orbána, ale aj oveľa razantnejšej kampane a parlamentnej a samosprávnej politiky radikálnej strany Jobbik. Tento rozpor ukazuje, že slovenské médiá (nie médiá na Slovensku), slovenská politika a politici musia čeliť nielen skutočným obavám, ale aj „infekcií“, ktorá sa bezbariérovou prenáša z Maďarska na občanov Slovenskej republiky. Od vstupu do EÚ je gabčíkovské referendum prvé, ktoré sa koná na základe priameho vplyvu maďarských médií a maďarskej politiky na občanov SR.

■ SKÚSEŇ OD SUSEDOV

Je kaša naozaj taká horúca? Ako sa to vezme. V rakúskej spoločnej krajine Korutánsko obyvateľstvo tiež nie je naklonené migrantom. „Bolo toho dosť, čo sme si užili počas vojny v Juhoslávii, boli to tisíce utečencov, bolo nám ich ľúto, ale teraz je koniec, toto je pohroma,“ rezolútne odmietla pani G. politiku rozdeľovania kvót federálnej rakúskej vlády pre jednotlivé spolkové krajiny. Energický výklad pani G. sa však razom zmení, keď v našom rozhovore zjedne na deti. V susednej obci Görttschach je totiž niekoľko desiatok detí najmä zo Sýrie, práve sa im začali prázdniny,

Azylové centrum pre utečencov v blízkej rakúskej obci.

hovorí mi pani G. Prázdniny, nestačím sa čudovať...

Görttschach je malá obec, dokonale upravená, vyvetinovaná ako všetky okolité korutánske dediny, viaceré z nich s dvojazyčnými – nemeckými a slovenskými – názvami na obecných tabuliach. Dve seniorky s barlami kráčajú do miestneho parku. Park obklopujúci bývalý, teraz moderne upravený kaštieľ je pestovaný, staré stromy, pokosený trávnik. Áno sú tu deti, je ich tridsať, sú bez sprievodu dospelých – taký je termín v úradnej nemčine. Nehovorí sa siroti, vlastne nie je ani isté, či sú úplné siroti. Dievča v parku je zo sýrskeho Damasku, chlapec z afganského Džalalabádu. Ochotne mi povedia svoje mená, ale vychovávateľ, ktorý príbehol, ma žiada, aby som nijaké mená neuvádzal. Deti „bez sprievodu“ je tu tridsať, teraz sa pripravujú izby pre dvadsať ďalších. Všetky prechádzajú rakúskym azylovým procesom, ale náklady na ich pobyt si vzala na plecá nevládna

dobročinná spoločnosť Priatelia detí. Rátajú s dlhodobým pobytom. Deti chodili počas školského roku do štyroch rozličných škôl na okolí, z nich do dvoch priamo v Klagenfurte.

■ HLASY Z TÁBORA

„Som tu už pol roka,“ hovorí mi dievča z Damasku. Bez veľkých zadržávaní po nemecky rozpráva o tom, ako sa o nich starajú, ako bolo v škole, ako je tu – kde nie je vojna a strelba – spokojná i nepokojná zároveň, pretože nevie, čo je so zvyškom jej rodiny. Keď môže, telefonuje do Damasku, spojenie je bez problémov.

Afganec je tu už dlhšie, ani on nemá problémy so školou či s nemčinou. Aká dlhodobá bude starostlivosť, to závisí od azylových úradov. Keď odchádzam, vychovávateľ beží k rozľahlému bazénu, ktorý majú v krásnom parku deti k dispozícii. Päťdesiat osudov prevažne kresťanských detí, sirôt, v malej oáze pokoja. Kvapka v mori...

Ako sa M. ČARNOGURSKÁ z detskej sestry stala uznávaná sinologička Aj v Číne považujú Štúra za osobnosť

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: autorka a archív SNN

Za významný prínos pre čínsku kultúru doteraz čínsky parlament vyznamenal iba ôsmich svetových sinológov. Vedkyňa Marina ČARNOGURSKÁ je deviatou, ktorej sa dostane tejto pocty 25. augusta tohto roku v Pekingu na jeho slávnostnom zasadnutí. Pre odbornú verejnosť to nie je prevkapanie, pretože M. Čarnogurská patrí už dlhé roky medzi uznávaných svetových sinológov. Súbežne so štúdiom sinológie absolvovala aj štúdiu filozofie, čo jej umožnilo omnoho komparatívnejší pohľad na svetové dejiny. Povedzme v prípade Ľudovíta Štúra môže ukázať, ako zdanlivo nesúvisiace veci úzko spolu súvisia. Práve ako sinologička a znalkyňa globálnych svetových súvislostí má na túto osobnosť úplne nový názor. V jeho práci objavuje skutočnosti, ktoré znalcom i kritikom Štúra unikajú. Nasledujúci rozhovor s jubilanťou je nielen o pohnotej histórii Číny, ale aj o našom veľikánovi.

• **Štúdium čínštiny pred vyše päťdesiatimi rokmi nebolo bežnou záležitosťou. Ako ste sa k tomu dostali?**

Mám sedemdesiatpäť rokov a moja cesta týmto smerom sa začala v sedemnástich. Bolo to z veľmi prozaického dôvodu, ako dcéra politika Pavla Čarnogurského som vtedy nič iné študovať nescela.

• **A čo ste chceli študovať, čo vás zaujímalo?**

Naše rodinné korene siahajú až do Poľska a Poliaci majú bohatú literatúru. Prirodzene som obdivovala Mickiewicza a pokúšala som sa prekladať jeho básne. Za normálnych podmienok by som zrejme študovala poľštinu. Keďže som študovať nescela, po maturite som sa zamestnala ako asistentka u zubára a neskôr som externe vyštudovala zdravotnú školu, aby som mala z čoho žiť. Skúšala som sa dostať na medicínu, ale za tých kadrových okolností zbytočne. Dnes viem, že by som sa na to nehodila.

• **Ako ste sa dostali k štúdiu čínštiny?**

V roku 1957 všetko začalo do seba akoby prirodzene zapadať. Z Prahy prišla do Bratislavy prvá slovenská sinologička Anka Doležalová a v jazykovej škole si otvorila kurz čínštiny. Chodila som tam šesť rokov, dokonca sme si platili mŕtve duše, len aby ho nezrušili, pretože nakoniec sme v ňom zostali len dvaja. Po šiestich rokoch som celkom dobre ovládala modernú čínštinu, ba preložila som už aj nejaké rozprávky. A tak v roku 1963, keď sa začalo „oteplieť“, otec išiel za profesorom Králom do Prahy a vysvetlil mu, ako ma v Bratislave kadrovo ničia a že by som chcela študovať čínštinu. Skúšky som na rozdiel od ostatných urobila veľmi dobre, nuž som sa tam dostala. Dokonca sa mi podarilo vyštudovať jednodobrovo nielen čínštinu, ale aj európsku filozofiu. Mala som výhodu, že som bola Slovenka. Dekan fakulty len mával rukou a povedal, študujte si, čo chcete, ste Slovenka, my vám umiestnenku do zamestnania dávať nebudeme. Promovala som na jar v roku 1970 a ešte som sa v Bratislave dostala na katedru filozofie na aspirantúru. Ibaže nastala normalizácia a už mi dovolili iba dopísať dizertačnú prácu o vývoji starovekej konfuciánskej filozofie v období Bojujúcich štátov, ale obhájiť som ju už nescela. Obhajovala som ju až o dvadsať rokov neskôr, keď už môj školiteľ i jeden z oponentov boli mŕtvi...

• **Prácu ste však obhájili?**

Iste, ale problém bol s tretím oponentom, keďže čínskej filozofii sa u nás nikto nevenoval. Až na Egona Bondyho v Čechách, s ktorým sme sa zhodli, že čínska filozofia má silný náboj, no v európskych prekladoch je silne skreslený. Že v tých textoch treba hľadať systém, ktorý zatiaľ nikto neobjavil. Lenže ja som ho už vo svojej dizertačnej práci naznačila ako kvázi starý čínsky svetový názor, takže to bol dobrý odrazový mostík pre našu spoluprácu.

• **Spomínali ste, že stará**

čínština je ako leporelo, pričom vzniká množstvo interpretácií textov. Každý v tých obrázkoch môže vidieť niečo iné. Ešte sa používa?

Áno, čínski intelektuáli sa opäť usilujú naučiť tie staré znaky. Tak ako u nás kto bol vzdelanec, musel vedieť latinsky. Problém je v tom, že staré čínske texty majú minimum gramatiky a množstvo rôznych významov. Veď vznikali najmenej v piatom storočí pred naším letopočtom. Tie znaky pripomínajú slová z telegramov. Len holé pojmy a minimum gramatických ukazovateľov. Pritom znak máva aj päť-šesť rozličných významov. Samotná čínština má okolo tridsaťosem tisíc základných znakov a množstvo ich

na konfuciánske kongresy. Zmluva o výmene vedeckých pracovníkov medzi SAV a Čínskou akadémiou vied v Pekingu mi potom umožnila chodiť do Číny na vedecké stáže a zbierať tam materiál napríklad aj o Sne o Červenom pavilóne. A opäť som pritom objavila veci, ktoré si nikto iný nevšimol. Že ide o autobiografický román, že autor vytvoril svoj kryptogram nie z jedného, ale až z troch románových hrdinov, i mnoho ďalších vecí.

• **V čom je román Sen o Červenom pavilóne jedinečný?**

V roku 1644 prepadli Čínu kočovní Mandžovia. Tak ako všetci nomádi, ktorí ju už vefakrát

Súčasná paradoxy. Cisársky palác a portrét komunistického vodcu Mao...

zloženín. Jednoducho je to veľmi zaujímavý rébus a na to, aby ste ho rozlúštili, musíte si osvojiť ich svetový názor a zrekonštruovať si celú štruktúru ich predstáv.

• **Ako sa líši stará čínština od novej?**

Nová čínština je už dvoj- až trojzlabičná, teda dva znaky tvoria jedno slovo. Takže v modernej čínštine sa znaky často menia na slabiky, ktorými dokonca prepisujú aj európske slová.

• **Vašou najrozsiahlejšou sinologickou prácou je preklad a literárna rekonštrukcia Cchao Süečchinovho románu Sen o Červenom pavilóne. Prečo ste sa venovali práve tomuto románu?**

Lebo je to vrcholné dielo klasickej čínskej literatúry. Koncom roku 1989 som sa z novín dozvedela, že sa môžem vrátiť do SAV. Vtedy bol Ústav orientalistiky ešte súčasťou Ústavu svetovej literatúry, ktorého riaditeľom bol Rudolf Chmel. Prijal ma a o pol roka sa orientalisti osamostatnili, takže som tam pokračovala ako vedecká pracovníčka. Už v dizertačnej práci som zistila, že najzaujímavejší z konfuciánskych filozofov je majster Sün c'. Na Tajvane je po Čankajškovom synovi významná nadácia, ktorej odkázal celý majetok na financovanie dôležitých projektov. Môj výskum Sün c'a sa dostal z európskych projektov na prvé miesto, takže potom tri roky nášmu ústavu nadácia financovala môj projekt.

• **Aký to má význam pre Čínu a aký pre Slovensko?**

Pre Čínu je to zdôraznenie svetového významu čínskej kultúry. Navyše som pritom objavila mnoho nového, čo si predtým ani Číňania nevšimli. Takže ma začali pozývať

predtým obsadili a vyplenili, aj oni zistili, že čínsky životný štýl je najlepší a veľmi rýchlo sa sinifikovali. No počas ich nasledujúcej takmer tristoročnej vlády Číňania nesceli zastávať nijaké štátne funkcie a mohli slúžiť iba ako nevoľníci. Lenže krajinu postihli čierne kiahne a na cisárskom dvore potrebovali zdravý dojem. Babička autora románu mala dvojičky a ju si vyhládli za dojku budúceho cisára. Tí dvaja chlapi teda vyrastali na dvore s cisárom, ktorý sa potom sedemdesiat rokov k nim správal ako k „mliečnym“ bratom. Takže napriek tomu, že väčšina ostatných Číňanov bola v porobe, ich si cisár zobral pod svoju ochranu. Daroval im aj rozsiahle majetky, dokonca im potvrdil monopol na textilné manufaktúry skoro v celej Číne. Čiže žili si v obrovskom blahobyte. No len čo cisár zomrel, jeho nástupca ich obvinil z korupcie, všetko im zhabal a väčšinu členov rodiny dal uväzniť a popraviť. Spisovateľ bol našťastie ešte maloletý a tak sa zachránil. V chudobe si potom začal písať ten príbeh len akoby sám pre seba. Pritom vytvoril nielen encyklopédiu celej čínskej kultúry, ale aj najväčší skvost klasickej čínskej literatúry s množstvom veľmi kvalitnej poézie. Bol úžasný intelektuál polyglot a zároveň aj veľký básnik a prozaik.

• **Dokedy trvala mandžuská nadvláda nad Čínou?**

Do roku 1912. Teda takmer tristo rokov boli Číňania na svojom území nevoľníkmi. U nás je móda Čínu kritizovať, ale Číňania vždy viedli len obranné vojny. Nám dnes hrozí veľký nával migrantov z Predného východu a Afriky a ak sa máme niekoho báť, tak práve islamského fundamentalizmu, ktorý je rovnakou hrozbou aj pre Čínu a Rusko. Nemali by sme si preto z nich robiť zbytoč-

Mgr. Marina ČARNOGURSKÁ, CSc.

ných nepriateľov! Veď ich budeme čoskoro veľmi potrebovať. Jednoducho to je geopolitický proces, ktorý nie je náhodný, a Západ si s ním sám neporadí!

• **Spomínali ste, že pri preklade románu ste si všimli isté skutočnosti, o ktorých Číňania dovtedy neuvažovali. Čo to bolo?**

Až tridsať rokov po smrti spisovateľa sa jeden literát nadchol a vydal všetky štyri diely románu, aj keď posledný diel dovtedy nebol verejnosti známy. Z jednoduchého dôvodu. Rodina skončila tragicky a tá časť románu, ktorá opisovala práve túto etapu ich života, bola vlastne politicky háklivá, znamenala útok na cisársku rodinu. Autorstvo štvrtého dielu však literárna veda pripisovala editorovi. Ja som však vystúpila s tým, že on nemohol napísať, pretože nepoznal skutočné reálie. Dnes mi aj Číňania dávajú za pravdu, tým viac, že im Mongoli darovali rukopis všetkých štyroch dielov, ktoré vlastnil nadšený mongolský princ dávno pred editorom. Tým, že ho mal v Mongolsku, ho zachránil.

• **To je úspech!**

Od roku 2004 získavam úspechy najmä v Číne, no z filozofie aj v USA. V apríli mi vyšla v poprednom spoločensko-vednom časopise v USA zásadná filozofická štúdia ku komparácii čínskych filozofických právd a našej modernej prírodovedy. Je dôležité, že sa na seba môžeme pozeráť aj z iného pohľadu a mnohé veci objavovať v úplne inom svetle.

• **Na čom robíte práve teraz?**

Sinológia je veda zameraná na Čínu, a keďže som sinologička, pripravujem spolu s jedným naším výborným fotografom zaujímavú publikáciu o mingských cisároch. Ide o tragédiu dynastie Ming a jej obdobie od roku 1386 do roku 1644. U nás v tom čase panoval temný stredovek, kým oni tvorili vrcholnú kultúru: Zakázali mesto, Dlhý múr, mnoho moderných technológií a v nekropole ich cisárskych hrobiek sú ukryté fantastické umelecké poklady.

• **Spomenuli ste, že aj čínsky profesor Tchang Tün vás prekvapil veľkou znalosťou slovenských reálií. Ako to bolo?**

Profesor prišiel na Slovensko skúmať môj preklad Sna o Červenom pavilóne. Mal na to rok, a tak si našiel čas aj na prednášku o čínskej kultúre v gymnáziu v Námestove. Pripravil si PTP projekciu a na prvý obrázok umiestnil Štúra

a Konfucia! Bez toho, aby sa kohokto pýtal, prišiel na to, že tak ako bol Konfucius najväčšou čínskou osobnosťou, Štúr bol slovenskou. Lenže tak ako vznikla potreba preložiť Konfucia do slovenčiny, môže vzniknúť aj potreba preložiť Štúra do čínštiny. A čo s jeho výrokmi o aziatoch? Nevznikne problém?!

• **O tom sa veľmi nehovorí...**

Nie, ale malo by sa. Štúr v mnohých prácach prichádza s teóriou, ktorou obhajuje Slovákov a Slovanov. Tvrdí, že sú rovnako nadaní a kvalitní ľudia ako Nemci či Francúzi, lenže zatiaľ čo tí žili v západnej Európe, Slovania vo východnej na hraniciach s Áziou. A kým si národy západnej Európy mohli v pokoji zakladať univerzity a vysedať v študovniach, my sme bránili hranice. Cez nás sa prehnali Džingischánovi Tatári a aby to bol pádny argument, musel z nás urobiť martýrov. No ak mal byť Slovan veľkým martýrom, potreboval z aziatov urobiť veľkých barbarov. Napríklad v Štúrovom Živote národov je veta, že nech sa tí surovci „vrátia do svojich brlohov“ a nech si tam žijú svoj zvierací život. Urobil z nich zvery aj preto, aby dokázal, že nás Nemci nemajú právo považovať za nevzdelancov, lebo my sme Európu bránili pred hrozným nebezpečenstvom, a ubránili sme ju. Tohto roku sa o Štúrovi koná množstvo konferencií, no otázku aziatstva uňho obchádzajú mlčaním.

• **Prečo je potrebné z tohto hľadiska Štúra obhajovať?**

Pretože dnes, ak je to osobnosť, a Štúr ňou určite je, tak svetová veda, povedzme aj čínska, skúma naše osobnosti! My preto musíme mať záujem, aby nevznikol dôvod označiť ho za rasistu. Čítala som jeho korešpondenciu, Štúr nemal v povahe neludskosť a všetko to vzniklo len preto, že so Slovanov v tejto historickej situácii potreboval urobiť martýrov, ktorí v boji s aziatmi nemali čas na vzdelanie!

• **Asi je nezvyčajné, keď orientalistka vystúpi na konferencii o Štúrovi.**

Na konferenciu, ktorú organizoval Ústav slovenskej literatúry, som išla aj preto, aby som zdôvodnila, prečo to o Ázii a aziatstve Štúr napísal. A kto iný než orientalista by sa mal k tomu už konečne vyjadriť? Mala som síce prihlásený príspevok o Štúrovom „vylepšení“ Heglovej dialektiky, ale keď som počula, akým smerom sa diskusia ubera, nemohla som zostať ticho. Zároveň ma pobúrilo, že na Slovensku dnes už nezostáva nijaká osobnosť čistá. Čím väčšími ju vedci roztrhajú na kusy, tým sa považujú za „vedeckejších“?! Lenže keby sa Štúr nebol obetoval, dnes by Bratislava nebola hlavným mestom suverénneho národa so svojím jazykom, vládou i Akadémiou. To by sme si mali uvedomiť! Štúr bol zbavený profesúry, a tým i zdroja obživy pre rodinu. No i tak sa nevzdal zápasu o práva národa!

Veľký čínsky múr patrí k divom sveta.

RECENZIA

Spolok svätého Vojtecha vydal v minulom roku knihu pod názvom *Pane, mám čas – Zamyslenia na každý deň, ktorú napísal významný slovenský historik, maticiar, člen prezídia Matice slovenskej a biskup najstaršieho slovenského biskupstva v Nitre Mons. Viliam Judák. Napriek tomu, že je autorom viacerých historických publikácií a mnohých štúdií, jeho doménu ako katolíckeho kňaza a teológa je náboženská tvorba.*

Pane, mám čas

Aj tieto celoročné zamyslenia tam žánrovo patria. Nitriansky biskup je skúseným a obľúbeným autorom titulov o duchovnom živote. Napísal ich niekoľko desiatok. Duchovné zamyslenia na každý deň sa viažu k liturgickým obdobiam roka a majú široký okruh čitateľov. Ako v úvodnom slove dvojdielnej publikácie napísal Ivan Šulík, riaditeľ Spolku svätého Vojtecha, túto knihu autor pripravil na podnet vydavateľstva. Je spáta s každodenným životom človeka v rozmanitých situáciách. Inšpiráciu si tam nájdú nielen kňazi pri hľadaní tém svojich homílií, ale aj matky a otcovia rodín, mládež i chorí ľudia.

Vo veľkonočnom období má úvahu Sviatky dôstojnosti človeka. Autor uvažuje, že každá ľudská spoločnosť sa skladá aj z ľudí, ktorých dôstojnosť sa nerešpektuje. Práve týmto ľudom patrí osobitná starostlivosť Boha. Cirkev sa kladie na srdce, aby sa starala práve o ľudí na pokraji spoločnosti. O tých, ktorých každý prehlíada, o znevážených, ponížovaných, zlomených, ktorí sa niekedy aj na základe pôvodu a pre chýbajúce možnosti na osobný rozvoj, ale aj pre vlastné pády dostali na druhú stranu a sú pripravení o dôstojnosť. Terajšiemu Svätému Otcovi po zvolení v konkláve povedal kardinál, čo pri ňom sedel: – Nezábúdaj na chudobných! To ho inšpirovalo prijať meno František. Ježišovi Kristovi Boh vo vzkriesení navrátil dôstojnosť – a v tomto akte aj každému z nás. Autor cituje H. Kesslera: „Ježišovo zmŕtvychvstanie tvorí ústredný bod a jadro celej kresťanskej viery. Bez neho by aj život a pôsobenie Ježiša z Nazareta boli príbehom pochovaných nádeji – jedného z mnohých.“

V úvahu na začiatok Adventu sa biskup Judák zamyslel nad témou imidžu. V hospodárstve, politike, športe či azda aj v cirkvi je dôležité mať správny imidž. Trhový produkt bez neho prepadne, politik nevyhrá voľby, športovec nemá popularitu. Aj cirkev vrac bez imidžu nebude priťahovať ľudí. Anglické slovo imidž pochádza z latinského imago – obraz. Od tohto slova je odvodené slovo imaginárny – teda imidž nie je odraz skutočnosti, ale niečo, čo jestvuje len v našej predstave. Mučeníctvo sv. Barbory, na sviatok ktorej je úvaha určená, ukazuje, že človek sa nesmie ohýbať, dať sa využívať, len aby sa zapáčil. Ona bojovala nielen za vieru, ale aj za to, aby bola človekom so slobodným rozhodovaním a aby bola tak akceptovaná. A opäť autor končí citátom od André Gidea: „Radšej byť niekým nenávidený za to, čím sme, ako byť niekým milovaný za to, čím nie sme.“

Publikácia je koncipovaná od 1. januára do 31. decembra podľa dní v cirkevnom a občianskom kalendári. Druhý diel sa začína prvým júlom. Verím, že si publikácia nájde vďačných používateľov a tieto „kvapky na každý deň“ nám pomôžu správne žiť.

Peter MULÍK

Moysesovsko-kuzmányovskú ideu bolo ľahšie vyslovovať ako ju aj zachovávať

Matica slovenská v prvom samostatnom štáte

Valné zhromaždenie Matice slovenskej v roku 1944 sa konalo 7. mája 1944 v Hlinkovom Dome v Nitre. Správca Jozef Cíger-Hronský vo svojej správe, ktorá bilancovala aj štvrtstoročie od oživotvorenia národnej ustanovizne, akoby bol jasnozrivo citil budúce ťažkosti, zdôraznil, že moysesovsko-kuzmányovskú ideu bolo dakedy ľahko vyslovovať, ale nebolo ju vždy ľahko aj zachovávať. Matica slovenská však urobila všetko pre to, aby ju uplatňovala a s čistým štítom vstúpila do ďalšieho štvrtstoročia.

Peter MULÍK – Foto: archív MS

Jozef Cíger-Hronský sa zvlášť zamerl na posledných päť rokov existencie MS v samostatnom štáte, kde nijako neskrýval aj negatívne stránky jej vzťahu k štátu. Musel priznať, že „i v týchto časoch vyskytli sa azda nedorozumenia i veci nemilé; nemusíme váhať, že nás mrzí, že nás bolí, keď spomíname na štátny rozpočet, do ktorého sa MS ešte dosiaľ nedostala...“. No jedným dychom hovoril aj o tom, že „musíme byť spravodliví, čestní a úprimní, musíme hovoriť celú pravdu, povedať ju aká je, že ak azda priamo nedostáva sa MS pomocnej ruky, nepriamo sa jej to v bohatej miere vynahrádza“. A ako príklad uviedol osobnú iniciatívu hlavy štátu, vďaka čomu sa zabezpečil prvý milión korún slovenských pre mohutný stavebný plán MS, nad ktorým si prezident zobral aj záštitu. Rovnako vláda SR mala porozumenie pre MS, tým že jej ministri (vnútra a dopravy) umožnili rast nadácií MS z príplatkov zo vstupného do kín a z predaja poštových známok.

V TRASOVISKU SVETA

Správca MS sa nevyhol ani aktuálnej politickej situácii, pričom vojnový stav považoval „nie za čas na okázalosť, ani hluk“, ale za čas práce, keď sa nesmie strácať „ani chvíľku, ani príležitosť, ani energiu, čo by strácala z pracovných povinností a zmenšoval sa výkon slovenského zveľadovania na rozhraní dejín Európy a sveta, v časoch, keď sa náš svetadiel stal veľkým bojom o budúcnosť a veľkým trasoviskom“.

Skutočnosť, že miestom konania valného zhromaždenia bola staroslávna Nitra, ktorú maďarizátori chceli zneužiť ako centrum odnárodenia Slovákov, nebola náhodná. Hronský hovoril, že sem prišli manifestačne prejavíť, že „časy zloby sa pominuli, že spravodlivosť zvíťazila, že slovenský duch zmietol príkoria“. Vyjadril istotu, že na zhromaždených hľadí duch Jána Kollára, ktorý v roku 1849 „iste po dobrom uvážení, iste s pohľadom na minulosť slovenskú navrhol viedenskej vláde, aby slovenské vojvodstvo dostalo za sídlo túto staroslávnu slovenskú Nitru“.

KONTINUITA VEKOV

Z prívetu mešťanostu Nity a poslanca Slovenského snemu Františka Mojtu si hodno všimnúť narážku na aktuálnu politickú situáciu, reflexiu národa a štátnosti, lebo okrem iného povedal: „Aby sme neplatili ako novopecený národ, ktorý stvoril veľký vodca nemeckého národa Hitler, ale ako národ, čo nadväzuje na svoju minulosť bez akejkoľvek priepasti. Keď tradícia, tak nesmieme tu našu tradíciu umelým spôsobom nejakú pretrhávať a nesmieme veľmi zdôrazňovať, osvetľovať naše slabiny. Slabiny má každý človek, každý národ, máme ich aj my.“

Oficiálny delegát Jednoty svätého Cyrila a Metoda prof. J. Murín sa vyjadril aj k závažnej otázke etnicity gréckokatolíkov a konfesionizmu. Názvom spolku „Jednota“ sa podľa neho chcel vyjadriť celý jeho program, že jeho členovia patria k jednotnému slovenskému národu a že nikto nemá Slovákov deliť na náboženskom podklade. Zdôraznil, že „Slováci gréckokatolíci tvoria dosť značnú časť slovenského národa“, aj keď mnohí im to upierali a hovorili, že nepatria k slovenskému národu,

Dobová snímka druhej budovy Matice slovenskej

aj keď slovensky myslia a cítia a to nielen vo vlasti, ale aj v zámorí, kde ich žije veľká časť a s ktorými tvoria takmer trisotistisícovú časťku slovenského národa.

Turčiansky Svätý Martin sa stal jedným z centier vojenských aktivít počas bansko-bystrického povstania (august – október 1944), ba priamo v meste sa odohrali udalosti súvisiace s likvidáciou nemeckej diplomatickej misie, ktoré nepriamo spôsobili nemeckú vojenskú intervenciu. Maticní pracovníci boli však priamo vtiahnutí do víru udalostí. Časť činiteľov a pracovníkov Matice slovenskej sa aktívne zapojila do povstania a tvorili novú armádu inštitúciu Zbor osvetových dôstojníkov, ktorej veliteľom bol J. Štefánik. Tí, čo ostali lojalní myšlienke slovenskej štátnosti, sa združili okolo správcu MS Jozefa Cígera-Hronského. Martinský povstalecký národný výbor neuznal Hronského za správcu MS, ba dokonca ho septembri 1944 nechal zatknúť. Národný výbor sa pokúšal vymenovať nového správcu, vymenovanie dekrétu vystavil na Jána Martáka, Júliusa Barča-Ivana a Jána Bodeneka, ale keďže sa všeobecne uvedomovala provizórnosť situácie vytvorenej povstalcami, nikto si netrúfal prijať takto naoktrojovanú funkciu správcu MS. Medzi členmi SNR v povstaleckej Banskej Bystrici sa vyskytli návrhy (komunistickí funkcionári), aby sa Matica slovenská rozpustila. Gustáv Husák nezaradil však tento bod na rokovanie SNR. J. C. Hronský po skončení vojenských operácií opäť pokračoval vo svojej činnosti. Po obsadení Košíc Červenou armádou Slovenská národná rada opäť dostávala podnety od niektorých maticných predstaviteľov. Tentoraz ju, ako aj predstaviteľov česko-slovenskej vlády žiadali o zachovanie Matice slovenskej.

ODCHOD DO EXILU

Koniec vojny, resp. prechod frontu cez Slovensko a jeho vojenské obsadenie Červenou armádou znamenal aj faktický koniec slovenskej štátnosti, ktorá napriek tomu, že nevznikla ako výsledok vojenských operácií druhej svetovej vojny, prestala byť akceptovaná. Maticní predstavitelia, ktorí podporovali slovenskú štátnosť, tušili v nastolenom stave možné represálie voči sebe. Aj keď neboli predstaviteľmi štátnej politickej moci a boli si vedomí, že sa ničím neprevinili, volili podobne ako veľká časť slovenskej inteligencie odchod do exilu. Medzi emigrantmi boli aj správca Matice slovenskej Jozef Cíger Hronský, slovenský historik František Hrušovský, literárny historik Stanislav Mečiar,

výtvarník Jozef Cincík, spisovateľ a prekladateľ Koloman Geraldini, spisovateľ Štefan Gráf, maticný referent Ján Okál a mnohí iní. Maticní činitelia tvorili silný potenciál slovenského exilu.

FAŠISTICKÉ BACILY...

Prechod frontu spôsobil zásadnú zmenu v správaní maticiarov, čo ostali na Slovensku. V Archive MS sa nachádza nedatovaný dokument pod názvom „Matica slovenská na nových cestách?“, ktorý však skôr svedčí o regrese než o prograse v linii národnej emancipácie. Aj keď MS označuje za „našu najväčšiu kultúrnu ustanovizňu“, pochybuje o jej ozdravení, pokým „neuverí, že utajené bacily fašistickej náuky nebudú šíriť starú rakovinu a ohrozovať našu slovenskú budúcnosť“. Slovenskú budúcnosť vidí v obnovení českoslovakistického ducha. Velebí T. G. Masaryka a ľutuje, akú neuctu zažívala jeho pamiatka počas prvej Slovenskej republiky, a zároveň sa pýta, či bude hlava štátu (E. Beneš) a jeho vláda v MS „podľa dobrých mravov poriadnej spoločnosti uctievaná“.

Valné zhromaždenie 12. mája 1932 urobilo podľa autora textu z MS „hniezdo priprav pre zradu“. Dokument vidí opäť nástup protičeskoslovenských živlov na tomto fóre. Nazýva ho „mrzkým činom“. Za najväčšie poklesnutie MS považuje súhlas výboru MS s udelením Veľkokríža rádu Slovenského kríža prezidentom republiky J. Tisom správcovi MS Jozefovi Škultétymu ako znak uznania jeho zásluh o Slovenskú republiku, čo len svedčí o chorobnej nevráživosti autora citovaného textu voči slovenskému emancipačnému procesu.

OBJEKTÍVNY POHĽAD

Pri objektívnom hodnotení maticných aktivít v rokoch 1939 – 1945 dospievame k iným poznatkom ako zaujatí kritici slovenskej štátnosti. Za krátky čas narástol počet maticiarov na päťdesiatštyri členov. Tento stav sa podarilo dosiahnuť aj vďaka vytváraniu nových miestnych odborov MS. Pre lepší styk s maticnou základňou sa plánovalo vytvoriť vo väčších mestách maticné sekretariáty a následne začať s výstavbou tristo kioskov MS, ktoré by obsahovali menšiu alebo väčšiu výstavnú sieň s knihami, obrazmi, reprodukciami, časopismi, kde by sa doručovala a distribuovala maticná tlač, vyberali podiely a slúžili by ako priestor pre miestne sekretariáty MS, ktoré sa mali nazývať Svetlicami Matice slovenskej. Na tento projekt bolo pripravených dvadsať miliónov korún slovenských. Nezávisle od tejto iniciatívy vznikli

kníhkupectvá MS (Bratislava), resp. výdajne podielov MS.

Podstatnou zmenou v postavení MS v slovenskej verejnosti bolo jej celospoločenské akceptovanie. Jej čelní predstavitelia mali vplyv na rozhodovacie procesy v štáte, čo prinášalo svoje ovocie. Príkladom dobroprajnosti verejnosti voči MS bolo napríklad prijatie myšlienky založenia základiny na prospech nových budov MS, ktorá bola vyhlásená pri príležitosti deväťdesiatky doživotného správcu MS prof. Jozefa Škultétyho. Štátne úrady súhlasili, aby sa do základiny prispievalo aj z tzv. kinopríplatkov, čo v priebehu pár týždňov pomohlo zozbierať pre Základinu Jozefa Škultétyho takmer milión korún slovenských a ďalší milión z príspevkov jednotlivcov, MO MS a právnických osôb.

RAST ZÁZEMIA

Napriek problémom so zásobovaním a všetkým okolnostiam, ktoré súviseli s vojnovými časmi, MS uskutočnila výstavbu nových administratívnych budov, kde bola umiestnená tlačiareň, sklad kníh a papiera, banková tlačiareň, trezory pre peniaze, nachádzala sa tam veľká sieň pre slávnosti, siene pre stále výstavy a maticné kníhkupectvo, zasadacie dvoranie a priestory pre maticné vysielanie Slovenského rozhlasu. MS sa stala majiteľom účasťin Slovenského rozhlasu. Hronský odhadoval, že celková výška investícií dosahovala dvadsaťpäť miliónov korún slovenských.

Pri technickom zabezpečení dobrej tlače bolo nevyhnutné investovať do tlačiarní. Práve v tomto období sa MS postavila na vlastné nohy. Tlačiarenské stroje pre MS zabezpečili slovenskí krajanovia z USA hneď po roku 1918. Tie však neslúžili svojmu cieľu. Tlačiarenské stroje, čo sa nachádzali už vo veľmi zlom technickom stave, dostali sa do MS a až po zakúpení jednej z martinských tlačiarní vznikla základňa pre modernú tlačiareň pod názvom Neografia. Celý technický park sa však veľmi rýchlo obnovil najmä vďaka subvencii Slovenskej národnej banky. Bolo dodaných značné veľké reprodukčné oddelenie, primerane veľká knižnica, osobitná banková tlač so všetkým príslušenstvom. Tam uzreli svetlo sveta prvé slovenské bankovky. Neografia postupne rozšírila výrobný program. Zakúpila a najnovšími strojami zabezpečila zinkografiu a na uvedenie do chodu už čakali doktoré stroje na medografiiu.

Ako spomína Hronský, počet pracovníkov MS presiahol päťsto ľudí a zdalo sa, že by ich bolo treba ešte viacej. Finančná bilancia MS bola ku koncu vojny podľa jeho údajov vysoko pozitívna. Píše: „Nadobudlo sa vyše 80 miliónov majetku pre Maticu, majetku čistého, bez dlhov, bez záväzkov; naplnené boli knižné sklady, milióny ležali v polovýrobkoch, zanechali sme len filmového materiálu pre tlačiareň a chemikálii vyše dvoch vagónov a do sto vagónov tlačového papiera.“

O pripravenosti na budúce maticné aktivity necháva Hronský takéto svedectvo: „Pre rok 1945 zmluvne, s plnou garanciou zabezpečené bolo práce za viac ako 50 miliónov a materiál pre toľkú výrobu bol už doma pod strechou. Čo sa s tým všetkým stalo? Nevie.“

A s nostalgiou napísal svoje záverečné vyznanie: „Ale isté je, že torzom ostane veľké dielo slovenského rozmachu, lebo nemohlo byť dovŕšené, torzom i vtedy, keby sa nič nebolo zničilo z diela budovania. A keby sa zničilo z neho mnoho, mnoho, ako tušíme, i tak ostane ešte vždy veľký pamätník aj v MS na časy slovenskej samostatnosti, na roky Slovenskej republiky...“

K TÉME

Transplantáciám obličiek sa MUDr. František Hampl venoval od roku 1992. U vtedajšieho prednostu kliniky transplantáčnej chirurgie v pražskom Inštitúte klinickej a experimentálnej medicíny profesora Miloša Adamca študoval techniky transplantácie pankreasu a pečene. Od roku 1996 zastáva v Rooseveltovej nemocnici funkciu primára operačných sál. Od roku 1997 je vedúcim chirurgom transplantáčného centra a od roku 2006 členom združenia Európskej únie špecialistov pre transplantácie. V roku 2008 sa stal vedúcim programu transplantácie pečene v Rooseveltovej nemocnici. Už v rokoch 1999 až 2003 ako prvý a doteraz jediný na Slovensku úspešne transplantoval pankreas. Zo siedmich transplantovaných pacientov sa traja tešia dobrému zdraviu.

Život s novým pankreasom

• Akým pacientom možno pomôcť transplantáciou pankreasu?

Jednozračne pacientom s cukrovkou I. typu. Transplantáciou pankreasu sa im obnoví produkcia inzulínu, ktorý sa tvorí v Langerhansových ostrovcích. Pre transplantáciu pankreasu musíme nájsť mladého a chudého darcu. Do tela prijímateľa ho treba vložiť v priebehu dvanástich hodín. Pankreasu nie nadarmo hovoria slinivka brušná. On naozaj slintá nebezpečnými slinami, ktoré obsahujú tráviace enzýmy a tie pri poruche môžu otráviť organizmus, čo môže viesť aj k smrti.

• Ako sa vyvíjajú transplantáčne metódy?

Pankreas môžeme uložiť mimo brušnej dutiny alebo do nej. Doteraz sme pracovali s technikou uloženia mimo brušnej dutiny. Krv s inzulínom sa odvádzala do systémového obehu a pankreatické šťavy do močového mechúra prípadne do tenkého čreva. V súčasnosti sa pripravujeme na obnovenie transplantáčného programu pankreasu novou technikou, ktorá preferuje jeho uloženie do dutiny brušnej s odvedením krvi do pečenej žily a pankreatických enzýmov do tenkého čreva.

• Aké sú vaše ciele do budúcnosti?

Operačné techniky som študoval najmä v pražskom IKEM-e. V tomto špecializovanom centre transplantujú srdce, pečeň, pankreas, obličky a tenké črevo. Naším cieľom je vybudovať po organizačnej i funkčnej stránke v Rooseveltovej nemocnici malý IKEM. Mój odchovanec v pankreatickom programe MUDr. Ekliah Ablorsu je šéfom centra pankreatických transplantácií na univerzitnej klinike v Cardiffe vo Walese.

(pv)

Lubo JURIŠ na dakedy nevyhnutný inzulín a dialýzu už dávno zabudol Cukrovka sa stratila ako zlý sen

Peter VALO – Foto: autor, Ružena MAŤAŠEJE

Z Luba Juriša tridsať rokov vysávala život cukrovka. Jeho stav sa napriek intenzívnej liečbe a prísnej diéte stále zhoršoval. Z jednej inzulínovej injekcie bolo postupne päť. Hrozilo, že oslepne na jedno oko. Odchádzali mu obličky. Jedinou perspektívou bolo utrpenie a pomalé zomieranie. V septembri v roku 2001 podstúpil v banskobystrickej nemocnici transplantáciu pankreasu a obličky. Štyrikrát do roka chodieval na kontroly k primárke Lackovej. Po poslednej návšteve sa stretol s primárom Františkom Hamplom a s prednostom urológie Vladimírom Balázom, ktorí mu celkom zmenili život. Keď som sa prvého z menovaných opýtal, ako na neho teraz pôsobí človek, ktorý bol pred štrnástimi rokmi na hranici života a smrti, odvetil s úsmevom: „Štíhly mladý človek v plnej kondícii. Napriek tomu, že má vyše šesťdesiatky, vyzerá o desať rokov mladší.“

Primár Hampl a prednosta Baláz urobili spolu stovky operácií.

Lubo Juriš ani sám nevie, ako a kedy sa začala jeho životná kalvária. Najprv ho trápil sústavný smäd. Keď sa mu ho podarilo uhasiť, musel utekať na záchod. Kolotoč pitia a behania sa zrýchľoval. Úpenlivo dával pozor, aby sa pohyboval v blízkosti toaliet. K behaniu pribudla dosiaľ nepoznaná únava. Chlapec sa posťažoval rodičom. Zašli s ním k lekáre. Namerala mu 28-percentnú glykémiu. Diagnóza bola jasná: cukrovka prvého typu.

DLHOROČNÁ KALVÁRIA

V nemocnici podstúpil očistnú kúru. Týždeň jedol len vývar z ovsených vločiek a dostával infúzie. Denne potreboval dvadsaťosem jednotiek inzulínu. V tom čase chodil do druhého ročníka na odbornom učilišti pri Tesle v Liptovskom Hrádku. V nemocnici ho navštevoval obetavý učiteľ. Dával mu súkromné hodiny, aby mohol ukončiť ročník. Vzápätí dostal poukaz na trojtýždňové liečenie do ozdravovne mladistvých v Kyselke pri Karlových Varoch. Po liečení sa cítil oveľa lepšie. Bol mladý. Mal dosť síl. Situáciu nevnímal tragicky. Pomerne ľahko si zvykol, že si musí sám pichať injekcie. Neprekážali mu ani klasické injekčné striekačky s hrubými ihlami. Ako bremeno nepociťoval ani diétu a ostatné obmedzenia.

Po skončení učilišťa sa prihlásil na priemyslovku. Po maturite sa zamestnal vo výpočtovom stredisku v Tesle. Práca ho bavila. Po trinástich pokojných rokoch ho prepustili z roboty.

Jeho stav sa zhoršoval. Z jedného pichania inzulínu boli postupne dva, tri a neskôr päť a viac podľa potreby. Nastali zmeny na očnom pozadí. Lubo začal mať problémy aj s obličkami a so začínajúcou neuropatiou.

Odrazu zažil niečo ako z hororu. Do ľavého oka sa mu valila krv. V mikulášskej nemocnici mu síce krvácanie zastavili, v sklovci však ostalo veľké množstvo krvi, ktoré organizmus nedokázal vstrebáť. Na ľavé oko nevidel nič. Strata zamestnania a narastajúce zdravotné problémy sa na neho rútili ako rana za ranou. Poslali ho na očné kliniku do banskobystrickej Rooseveltovej nemocnice. Po predchádzajúcich útrapách neveril, že sa na jeho osude môže niečo zmeniť. Čakal ho zákrok, pri ktorom mu mali zrazeniny z oka odsasť. V opačnom prípade hrozilo riziko, že zrazeniny spôsobia odlúpenie sietnice a slepotu.

SVETIELKO NÁDEJE

Ráno po operácii počul hlasy. Neznáme ruky mu sňali obvazy a odrazu uvidel svojich operátorov Bohuslava Hložku a Máriu Červeňovú. Do zmračeného života mu zažiarilo svetielko nádeje. Ešte rok chodil k doktorke Červeňovej, ktorá mu laserom likvidovala novovytvorené krehké cievy, ktoré mohli spôsobiť nové krvácanie.

Rok zotrval na maródke. Mal tridsaťšesť rokov. Priznali mu trvalú invaliditu. Stále častejšie hľadal odpoveď na otázku: „V našej rodine nikto nemal tú prekliatu cukrovku. Prečo práve ja?“

Zdravotný stav sa napriek liečbe zhoršoval. V roku 1997 musel pod dozorom nefrológa Daniela Devečka chodiť trikrát do týždňa na hemodialýzu. Štvorhodinové „čistenie krvi“ znášal pomerne dobre. Od roku 1998 začal chodiť na stabilizačnú liečbu do Národného endokrinologického a diabetologického ústavu v Lubochni. Doktorka Eva Kréze-Spirová ho nauči-

la, ako zhodnotiť kalorickú hodnotu jedla a podľa toho si určovať dávku inzulínu.

NEUVERITEĽNÁ ŠANCA

Určitá nádej svítila, keď mu doktor Devečka naznačil, že by ho mohol odporučiť na kombinovanú transplantáciu obličky a pankreasu, ktorá by mohla vyriešiť problém s cukrovkou. Súhlasil. V Rooseveltovej nemocnici ho zaradili do poradovníka u vedúcej lekárskej transplantáčnej centra doktorky Evy Lackovej. V januári v roku 2000 mu zavolať doktor Devečka: „Máme darcu obidvoch orgánov. Pobalte sa, o chvíľu príde sanitka!“

V Banskej Bystrici mu oznámili, že vznikol problém. Darca trpel na infekčné ochorenie pankreasu, a preto je nepoužiteľný. Do rána sa mal rozhodnúť, či sa uspokojí s obličkou. Keď vyšlo slnko, bolo všetko ináč. Situácia sa vyriešila sama. Prišiel akútny pacient, ktorému oblička vyhovovala. Lubo sklamaný cestoval domov.

„Nebojte sa, vydržte! Verím, že to bude dobré,“ utešoval ho doktor Devečka. V septembri nasledujúceho

Primár František HAMPL.

a zrekonštruoval cievne riečisko. Vývod pankreasu zaviedol do tenkého čreva, kam mohli bez problémov odchádzať tráviace enzýmy. Potom ďalšie dve hodiny voperovával s prednostom urológickej kliniky Vladimírom Balázom obličku.

ZLÝ SEN SA POMINUL

Lubo sa prebral na intenzívke. Ležal na posteli s pokrčenými nohami. Šokovalo ho desať rôznych hadičiek, ktoré mu vychádzali z tela. Nevedel, kde je a čo sa s ním stalo. Necítil nijakú bolesť.

„Zobuďte sa, pán Juriš,“ videl primára Františka Hampla a Vladimíra Baláza. „Už ste raz boli hore. Spytovali sme sa vás kadečo. Vy ste sa len usmievali ako mesačik na hnoj!“

Ďalšie ráno čakal, že mu prídu pichnúť inzulín. Nič sa nedialo. Odrazu sa z jeho života stratili neodmysliteľné súčasti – dialýza a inzulín. Pri transplantácii sa pankreas zvykne potiť tráviacimi šťavami a operačná rana sa horšie hojí. Viackrát mu ju museli otvoriť a prečistiť, kým sa nevyhojila sama. Oblička a pankreas

Život Luba JURISA sa vrátil do normálnych koľají. Pacient (v strede) s prednostom urológie Vladimírom Balázom a primárom Františkom Hamplom.

roka mu zatelefonoval o pol desiatej večer znovu: „Pán Juriš, za dvadsať minút štartuje sanitka do Banskej Bystrice.“ Mal byť tretí v poradí a odrazu bol piaty, ale bol. V Banskej Bystrici mu urobili predoperačné vyšetrenia a nasadili silnú dávku imunopresív. Posledné, čo mu ostalo v pamäti, boli slová lekára: „Teraz vám pichneme injekciu. Mali by ste zaspať.“

Pankreas je bohato prerastený cievami, ktoré sú prepojené s pečeno. Zložitý odber pankreatického štepu so segmentom dvanástnika trval tímu primára Františka Hampla tri a pol hodiny. Obličku s pankreasom uložili do malej panvy. Pri takmer trojhodinovej operácii vypreparoval primár Hampl tepny na oboch stranách

pracovali dobre. Šesť týždňov strávil v nemocnici. Po dvoch mesiacoch si začal vykať na nepoznaný život bez prísnej diéty. Keď ho ponúkali: „Daj si sladké, veď môžeš,“ zo zvyku poďakoval. Keď sa náhodou pomýlil, nestalo sa nič.

•••
Lubovi sa podarilo zamestnať v Elteku, kde vyrábali záložné zdroje pre mobilných operátorov. S vervou sa začal venovať cyklistike a plávaniu. Dokonca si trúfol aj na tenis. Keď mal pocit, že chytil druhý dych, začali vo firme prepúšťať. Na polroka si našiel prácu vo firme na výrobu káblových zväzkov. Dvakrát denne užíva imunopresívia. Na cukrovkárske trapenia s inzulínom a dialýzou už takmer zabudol.

Z kolisky demokracie vyrastá obluda bankokracie

Priznám sa, že pôvodne som celkom dobre nerozumel tvrdeniu, že v súčasnom dani v Grécku ide o demokraciu. Lenže postupne som dospel k súhlasnému názoru. Tento veľký štát bojuje s nadnárodnými bankami a finančnými inštitúciami o náhradu dlhu, ktorý bol spôsobený najmä nanútenými (zbrojnými) nákupmi od západných štátov, predovšetkým USA, Nemecka a Francúzska. Hlavnoprúdové médiá dlhodobo šíria propagandu o vysokých platoch a dôchodkoch Grékov, pričom zabúdajú uviesť, že podobná, a ešte aj vyššia úroveň plátov

a dôchodkov je tiež v Rakúsku, Holandsku, Nemecku a inde, nehovoriac Luxembursku. Cieľom znevážujúcej kampane je postaviť Grécko do zlého svetla, pretože tam v nespochybnitelných voľbách získala moc ľavicová, čo je pre neoliberaálny svet úplne neprijateľné. Sociálno-demokratické ľavicové strany vládnu aj v iných štátoch demokracie, no v tichom súhlase s vládou Európy. Nemecká kancelárka Merkelová a francúzsky prezident Hollande majú osobitné postavenie a dominantnú politickú moc v celej EÚ, lenže aká je to demokracia v celom

tomto spoločstve, keď tí ostatní sú tam viac-menej iba do počtu? A dokonca aj títo dvaja vrcholoví politici sú v podstate bábkami, keďže prvé i posledné rozhodujúce

BESEDNICA

slovo má finančná moc – banky. K tomu ešte pristupujú záhadné a nedefinované finančné trhy. Tu už sa končí politická demokracia a nastupuje bankokracia. A Gréci sa rozhodli tejto diktatúre vzoprieť, lebo už sú tlačení na okraj holej existencie. Treba len veriť, že nezostanú v tomto

strete osamotení, preto by sme im mali prejavovať podporu a dôsledné nie povedať agresívnej bankokracii.

Chudobné Slovensko bude na základe rozhodnutia iných zachraňovať Grécko. Chudobnejší slovenskí dôchodcovia budú prispievať gréckym, bohatším. Isto, solidarita je potrebná, no ak o nej rozhodujú ľudia, a nie banky. Takáto solidarita je falošná. Európania v podstate nezachraňujú Grécko, ale bankový kapitál. Lebo Gréci naše pôžičky obratom odvádzajú na účty bánk.

Ivan LUŽÁK
Karikatúra Andrej MIŠÁNEK

Na Bratislavskom hrade si pripomínáme jednu z kľúčových postáv dejín Štúr v špičke európskych vzdelancov

Alexander GOTZ – Oficiálny plagát MS k jubilejnému roku L. Štúra

Ludovít Štúr patrí bezpochyby k najvýznamnejším osobnostiam moderných slovenských dejín. Zapísal sa do nich ako ideový tvorca, iniciátor a aktívny realizátor zmien slovenskej spoločnosti v mimoriadne citlivej etape jej vývoja, v čase prechodu od stavovskej spoločnosti k spoločnosti občianskej. Svojou mnohostrannou činnosťou sa zaslúžil o rozvoj slovenského národného hnutia, ktoré pod jeho vedením nadobudlo schopnosť viesť zápas za národné práva Slovákov v ťažkých podmienkach národnostného útlaku, ústiaceho do snáh o pomadženie Slovákov. Hlavným cieľom životného snaženia Ludovíta Štúra bolo povzniesť Slovákov ako svojbytný národ cestou všestrannej modernizácie na úroveň vyspelých európskych národov. Tento cieľ však nemali dosiahnuť na úkor iných, ale vlastným pričinením.

Ludovít Štúr sa stal do značnej miery vzorom nielen národného buditeľa, politika a jazykovedca, ale i pedagóga a literárneho teoretika. Dokazuje to aj výstava SNM-Historického múzea na Bratislavskom hrade venovaná dvojstému výročiu narodenia Ludovíta Štúra s názvom Ludovít Štúr – reformátor slovenskej spoločnosti. Výstava predstavuje na devätnástich tematických paneloch a prostredníctvom štyristo múzejných, galerijných a archívnych exponátov jeho život a dielo v kontexte slovenských dejín od čias Veľkej Moravy po súčasnosť. Odkazuje na zdroje, na ktoré Štúr nadviazal, podrobne mapuje jeho životnú dráhu a dielo, ktoré vytvoril, a ukazuje, ako sa v jednotlivých historických obdobiach až po súčasnosť naplňal jeho ideový a mravný odkaz. Výstava tým nesie náboj posolstva dneška a potrvá do 17. januára 2016.

■ ŠTÚR AKO AUTOR

Podľa Bibliografie písomníctva slovenského na spôsob slovníka od Ludovíta Vladimíra Riznera Ludovít

Štúr vydal počas svojho života desať samostatných knižných publikácií. Jedenástou knihou bol politický spis Slovanstvo a svet budúcnosti, ktorý vyšiel po prvý raz v roku 1867 v ruskom preklade. Toho sa však Štúr už nedožil. No je tu ešte jedno Štúrovo dielo, ktoré môžeme považovať za absolútne pôvodné. Je to kniha O poézii slovanskej. Predstavuje súbor štúdií Ludovíta Štúra, ktoré prednášal študentom na evanjelickom lýceu a neskôr aj v súkromí svojho neďalekého bytu vo ferialayovskom dome na Panenskej ulici č. 1 v Bratislave. Dva razy do týždňa – v stredu a v sobotu – sa po večerach schádzala u neho slovenská mládež, počúvala Štúrove prednášky, robila si poznámky, a tak pokračovala v samovzdelávaní. Bolo to v polovici štyridsiatych rokov 19. storočia na jar 1844 a na jar 1845. Štúr sa tak vlastne stal zakladateľom slovenskej literárnej vedy, keďže už vtedy si jasne uvedomoval, že nestačí iba podporovať a zveľaďovať pôvodnú slovenskú literatúru, ale treba ju dávať do kontextu s inými literatúrami, logicky

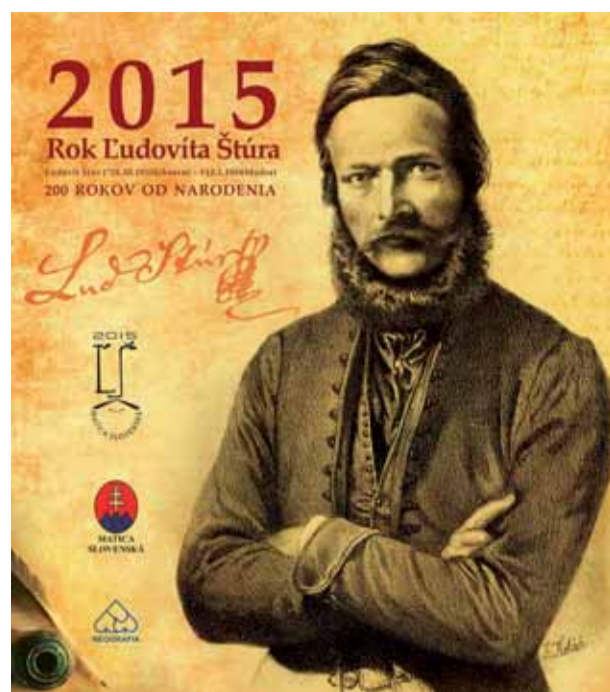
v prvom rade s tvorbou slovanských národov.

Originálne rukopisy Štúrových prednášok sa nám nezachovali, stratili sa v prachu súkromných archívov alebo pri posmrtnom upratovaní jeho posledného bytu v Modre.

■ DÔLEŽITÁ MONOGRAFIA

Zachovali sa nám však odpisy týchto prednášok. Nie rýchle a stenografické poznámky poslucháčov na prednáškach, ale priamo odpisy zo Štúrových originálov. Urobili ich jeho traja žiaci, ktorí nie sú v dejinách našej literatúry až takí frekventovaní: Karol Alexander Modráni, Ján Jaromír Matička a Ján Jaroslav Kmeť. Z nich najúplnejší je odpis Karola A. Modrániho, Štúrovho spolurodáka z Uhrovcu, ktorý ho urobil na žiadosť všestranného kultúrneho a národno-osvetového pracovníka, no najmä hudobníka Jána Kadavého.

Všetky tri odpisy sa zachovali v literárnom archíve Matice slovenskej. Tam po nich siahol literárny historik Dr. Pavol Vongrej

a pripravil z nich samostatnú a veľmi cennú monografiu, ktorá rešpektuje pôvodný Štúrov názov O poézii slovanskej. Knižne vyšla v Matici slovenskej v Martine v roku 1987 ako 29. zväzok série Documenta Litteraria Slovaca. Už zosnulý editor Pavol Vongrej pripravil publikáciu veľmi starostlivo. Napísal k nej rozsiahly úvodný štúdiu, podrobné poznámky a vysvetlivky i menný register. A tak dnes presne vieme, aký bol koncept týchto Štúrových prednášok a aké názory, úvahy a teoretické postuláty v nich prezentoval.

■ OD SLOVENSKA PO UKRAJINU

Ludovít Štúr mal koncept prednášok rozvrhnutý nasledovne: I. časť – Poézia symbolická, Poézia klasická, Poézia romantická

a Pochop poézie slovanskej, II. časť – Poézia epická, Poézia lyrická, Srbská národná epika, Slovenská ľudová lyrika a Ukrajinská poézia dramatická. Týmto samostatným štúdiám, ktoré vcelku vytvárajú obširnú monografiu, predchádzal úvod o význame umenia a poézie zvlášť v živote človeka i národov, pričom práve poéziu kladie na piedestal všetkých umení. Umenie ako celok definuje takto: „Umenie nič je inšie, ako objatie sa ducha s predmetom, alebo preniknutie a spojenie sa ducha s prírodou.“

Spomínané knižné vydanie pôvodných (len pravopisne upravených) prednášok Ludovíta Štúra O poézii slovanskej je aj posmrtným naplnením pôvodného zámeru autora, ktorý ich chcel vydať knižne, no v rušných revolučných časoch druhej polovice štyridsiatych rokov 19. storočia mali svoju prioritu iné ciele a zábery.

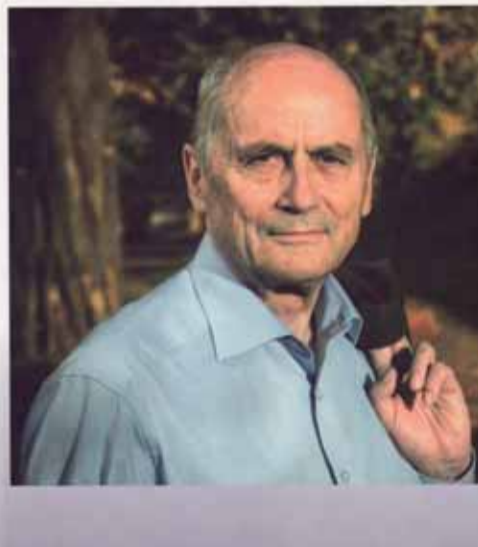
Zdalo by sa, že život a dielo Ludovíta Štúra sú už úplne zmapované. No ako pri všetkých myšlienkach, ktorých myšlienky a činy presiahli do veľkej miery danú dobu, aj v prípade tohto velikána sa stále objavujú nové fakty, ktoré ho posúvajú do špičky vtedajších európskych vzdelancov.

Krivenie slovenských dejín na pokračovanie

Áno a nie Jána Čarnogurského, Spolok slovenských spisovateľov, Bratislava 2015

KNIHA TÝŽDŇA

ÁNO A NIE Jána Čarnogurského

Knižka Áno a nie Jána Čarnogurského v rozhovore s Ivou Kernou by si zaslúžila podrobný rozbor. Predovšetkým preto, že protagonistka je výraznou tvárou slovenskej ponovembrovej politiky a je aj synom politiky z rokov 1939 – 1945. Obidve skutočnosti sú premietnuté v knižnom rozhovore a obidve cez láskavú optiku spomienok, v akých sa zvyčajne všetko zlé obráti na dobré.

Ján Čarnogurský sa v novodobej histórii Slovenska zapísal ako politik, ktorý odmietol jej zvrchovanosť. Iba KDH hlasovalo proti prijatiu deklarácie o zvrchovanosti SR a iba KDH hlasovalo proti slovenskej ústave. To sú nepopierateľné fakty. Čarnogurský stál na čele Kresťanskodemokratického hnutia desať rokov od jeho vzniku. „Národy sú nositeľmi kultúry a sú médiom, cez ktoré sa prenáša kresťanstvo,“ tvrdí vo svojej knižke. Vnucuje sa otázka, prečo teda bránil vzniku samostatnej SR. Napokon aj v knižke priznáva, že „národná otázka v zmysle samostatnosti nebola pre KDH týmto číslom jeden“. Dá sa teda povedať, že hlasovanie KDH proti zvrchovanosti bol nepriateľský akt nielen voči národu, ale aj voči kresťanstvu? Môže byť slabou útechou jeho politologická úvaha o vtedajších snahách dosiahnuť suverenitu Slovenska, lebo „by nebolo dobré, že by to niektorí vnímali ako Slovenský štát a mohlo sa stať, že by sme zostali medzinárodne izolovaní“. Čarnogurský zostal iba pri bonmotoch o slovenskej hviezdičke na európskom nebi, aj keď sám hovorí, že „politika je o sile, nie o poetických heslách“.

Ak by mala byť knižka zaradená do literatúry faktu, nemala by obsahovať také fundamentálne chyby ako situovanie vzniku Moravčíkovej vlády do roku 1993 a iné. V súčasnosti sa nedá očakávať polemika o Čarnogurského knižke, a to tiež o niečom svedčí.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

Šesťdesiate roky boli mimoriadne plodné pre súčasnú strednú a „strednú staršiu“ generáciu spisovateľov. Mená ako Jozef Urban, Tatiana Lehenová, Andrijan Turan, Marián Milčák či Ivan Kolenič a ďalší určujú súradnice našej poetickej tvorby v čase, keď básnik musel kľučkovať medzi ideológiou vonkajšieho sveta a svojou najvútornejšou vypovedou. Tam sa cibíra nielen básnická erudícia, ale aj charakter tvorcu. Medzi poetky z tejto generačnej vlny patrí aj výrazná autorka Eva LUKÁČOVÁ.

Poetka s japonskou výbavou

Narodila sa 28. júla 1965 v Trnave a na Filozofickej fakulte UK v Bratislave vyštudovala odbor prekladateľstvo – tlmočníctvo, konkrétne angličtina, japončina. V rokoch 1993 – 1995 postgraduálne študovala japonský jazyk a literatúru na Hokkaidskej univerzite v Sappore a v rokoch 1998 – 2002 klasickú a súčasnú japonskú literatúru na ósackej univerzite. Štúdium absolvovala doktorandskou prácou v japončine na tému Piesočná žena Kóba Abeho. Eva Lukáčová začínala sústavnejšie uverejňovať svoje básne v literárnych časopisoch na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov. Debutovala v zborníku mladých autorov Hlbokozelená žena v roku 1998 a nasledoval jej básnický debut Divosestra v roku 1999, za ktorý získala hneď niekoľko ocenení. Okrem Ceny Rubato za poéziu aj prestížnu prémii Ivana Kraska a cenu za Debut roka od časopisu Knižná revue. Nasledovali básnické zbierky Diaboloň (2005) a Havranjel (2011), ktoré podľa literárnej kritiky: „Ukrývali v sebe obraznosť mladej poetky, plnú nápaditosti, vášne i bolesti, no bol tu prítomný aj cit pre mieru, zmysel pre jemnosť, to všetko poznateľné a uchopiteľné len ľuďmi s poetickým videním. Práve takéto vnímanie sveta cítiť zo všetkých básní talentovanej poetky Evy Lukáčovej.“ V súčasnosti sa autorka venuje okrem poézie tlmočeniu a prekladom z japončiny. Žije v Trnave a nedávno oslávila okružle jubileum, ku ktorému jej v mene redakcie a najmä všetkých milovníkov poézie srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Načim sa je, milí priatelia, zamyslieť, kam sa podeli slová, ako je napríklad to úvodné načim. Naša slovná zásoba, bohužiaľ, schudobnieva rýchlejšie ako slovenský dôchodca. Kde sa podeli výrazy ako: toľme, postáť, rumádzgať, anciáš, prípadne perepúť. Ja viem, že všetky tieto a ďalšie milé slová sú už dávno v šuplajzni (zásuvke) kdesi v Jazykovednom ústave Ludovíta Štúra. Predpokladám, že niekde medzi kuchynkou a sklodom čistiacich prostriedkov pre upratovačky a kľúč od spomínanej zásuvky naposledy videl hospodársky správca niekedy v roku deväť-

desiat. Ja osobne som si pre tieto slová vytvoril termín „irečizmy“, ale nebolo to stále tak. Napríklad v roku tisíc deväťstodvadsaťdva vyšiel v istom pražskom nakladateľstve Slovensko-český slovník.

miery, že rozozná korytnačku od želvy.

Mimoriadne výživnou pasážou v spomínanom slovníku bola časť nazvaná „nadávaniny“. V súčasnosti by sme to azda

Ako naše irečité slová nahrádzajú jazykové čudesnosti

Bol potrebný najmä pre českých úradníkov, od notárov až po žandárov, ktorí po vzniku Česko-Slovenska prichádzali na Horné Uhry scivilizovať našincov. Či už na obecnom úrade, na colnici niekde v Užhorode, prípadne na železničnej stanici vo Vrútkach bolo potrebné, aby príslušný úradník ovládol slovenčinu aspoň do tej

nazvali nadávky, ale český editor mal onakvejší nápad. A tak sa náš český brat spoza Moravy mohol naučiť slová ako: hniliak, chrchliak, dudroš, plundriak, migrifič, koťuha, ba aj kujón kujónsky. V prípade nežného pohľavia: škrata, maškara, oštinoha, nalpa a končilo to neuveriteľne šarmantným zola neočatá.

Svojho času som vo svojej novinárskej praxi uvzato vpašoval podobné slovíčka do publicistického textu. Skončilo sa to niekedy na prelome storočí (nemyslím tým samozrejme sto-

keď krčma je pub a krepáň je lúzer. Ale aj tak by som si živo vedel predstaviť Eriku Judínovú, ako v Smotánke na našej, že vraj najsledovanejšej televíznej stanici pekne irečito povie: „Načim je povedať, že tá nová frajerka Borisa Kollára je lepá deva. Žiadna zola neočatá, nedajboh oštinoha. No ten kujón Boris by sa už mohol hamovať, lebo si ich, beťár jeden, nahonobil aj s detvákmi celú perepúť. Anciša mu naháňam!“ Uznajte sami, nebolo by to fajnovejšie moderovanie ako neustále používanie slov typu: kúl, outfit, šoping, selfí, žúrka a podobných čudesností? Ej bist'u!

Marek DANKO

Ilkovičova rovnica je vyše polstoročia svetovým pojmom fyziky Zostal v tieni nositeľa Nobelovej ceny...

Ján ČOMAJ – Snímka: archív redakcie

Pri tridsiatom piatom výročí úmrtia Dionýza Ilkoviča (1907 – 1980) patrí sa nám pripomenúť túto výnimočnú osobnosť Slovenska, muža, ktorého treba priradiť k takým veľikánom našej vedy, ako boli banskoštiavnickí bratia Hellowci, Matej Bel, Jedlík, Petzval, Bahýľ, Murgaš, Štefánik, Aurel Štodola, Čabelka a ďalší, pričom ohlasom vo vedeckom svete – vidí sa mi – všetkých predstihol.

Nielen pre Nobelovu cenu, ktorú dostal jeho český profesor Heyrovský – ale najmä preto, že práve Ilkovič, jeho prvý pomocník, objav polarografie vedecky zdôvodnil najkratším a najpresvedčivejším spôsobom: matematickým vyjadrením. Rovnicou, ktorá sa v celom svete odvtedy volá Ilkovičova.

■ BOL POJEM

Aj keď v odborných kruhoch, v Slovenskej akadémii vied, ktorú zakladal, v generácii odchovancov na Slovenskej vysokej škole technickej (dnes STU) a Prírodovedeckej fakulte UK bol pojem, v širšej verejnosti sa už o ňom vie málo. Možno v staršej generácii to meno ešte zazvučí, možno sa aj spojí s fyzikou – a tým to končí. Boli však časy, keď Ilkovič nebol známy len ako najbližší spolupracovník laureáta Nobelovej ceny Jaroslava Heyrovského, ale ako muž, čo dvíhal našu povojnovú vedu na európsku úroveň a s Jurom Hroncom a Lacom Novomeským aj slovenské vysoké školstvo.

Keď sa po vzniku prvej Slovenskej republiky vrátil z Prahy na Slovensko ako mladý docent, obhájal sotva tridsaťtriročný titul univerzitného profesora a vo februári 1940 ho vymenovali za prednostu Ústavu fyziky vtedajšej Vysokej školy technickej v Bratislave. Od jesene sa stal aj prednostom Fyzikálneho ústavu Prírodovedeckej fakulty a v rokoch 1942 – 1945 bol dekanom tejto školy. Po vojne zakladá Slovenskú akadémiu vied, je garantom jej prírodovedných pracovísk a celé desaťročia pôsobí v jej vedení... Hoci sa dodnes zachovalo veľa spomienok na túto osobnosť, nejestvuje o ňom ani len kusé súhrnné dielo. Podľa-

nosť chce vyrovnáť vydavateľstvo Perfekt, ktoré pripravuje ucelený obraz tohto nesporne zaujímavého vedca.

■ ČLOVEK ILKOVIČ

Profesor Ilkovič bol slovenský Rusín ako veľa iných osobností Slovenska – medzi Američanmi napríklad bankár Michal Bosák, zakladateľ pop artu Andy Warhol, prvý predseda Svetového kongresu Slovákov Štefan Roman, tu doma významní lekári Juraj Šteňo a Michal Šteňo, režisér Juraj Jakubisko, karikaturista Fedor Vico, herci Čekovský a Mňahončák

a veľa ďalších tvorivých ľudí, medzi nimi aj zástupca šéfredaktora tohto časopisu...

Žil v čase búrok a prevratov, vo veľkej frekvencii spoločenských zmien. Otec – gréckokatolícky kňaz, bol tvrdo prenasledovaný najmä v rokoch, keď režim túto cirkev zakázal a veriaci sa museli stať pravoslávni. Najmladší brat – novinár, si v prešovskej kaviarni po povstaní zanôtil ruskú pieseň, keď Rusi už boli za humnami, gestapo ho zatklo, umrel v prešovskom arešte... Nebolo ľahké vo svete udávania a neprajnosti udržať si vstúpené životné postoje a základ-

Dionýz ILKOVIČ (vľavo) od študentských rokov vynikal mnohorakosťou záujmov.

D. Ilkovič

né princípy správania, ktoré doňho vložila rodinná výchova a najmä jeho otec Hillarión Ilkovič. S čistým svedomím však možno konštatovať, že Dionýz Ilkovič bol človekom neoblopným, zásadovým a spravodlivým aj v najťažších okamihoch života. Keď ho raz ktosi z ústredného výboru strany upozornil, že ak už chodí do kostola, nemá by tam aspoň parkovať autom..., ospravedlnil sa, že si asi nevyšiel značku zákaz státi.

■ HEYROVSKÉHO ASISTENT

Vráťme sa však k polarografii. V roku 1924 odchádza Dionýz Ilkovič do Prahy študovať strojnictvo a elektrotechniku. Po roku zistil, že ho viac láka veda ako praktická technika, že je ustrojený skôr pre uvažovanie a experimenty ako pre konštrukcie strojov. Zapisuje sa teda na Prírodovedeckú fakultu Karlovej univerzity s tým, že chce študovať chémiu a ako vedľajšie predmety fyziku a matematiku.

Vďaka vytrvalosti, cieľavedomosti a nespornému talentu zvládol štúdium všetkých troch odborov, čo na začiatku dynamického dvadsiateho storočia nebolo ľahké. Neskôr sa táto vybavenosť jasne prejavila: aj keď sa venoval fyzike či fyzikálnej chémii, štúdium matematiky mu prospelo – jeho vedecké práce sa vyznačujú maximálnou matematickou korektnosťou a logikou.

Počas štúdií sa stal aj o fyzickú zdatnosť a hoci telocvik nebol povinným vysokoškolským predmetom, on si ho do indexu zapisoval každý semester. Bol atlétom aj členom pražského aeroklubu a jeho vetroň sa pravidelne vznášal nad mestom. Majstrovsky hral na balalajku a mandolínu, aj v orchestri Spolku slovenských študentov v Prahe.

Už ako študent sa stal asistentom profesora Jaroslava Heyrovského, významného vedca, ktorému v roku 1959 udelili Nobelovu cenu za vynález polarografie a zostrojenie polarografu.

■ O ČO IŠLO?

Polarografia analyzuje chemické a biologické látky elektrolyzou, pri ktorej jednu z elektród tvorí ortuťová kvapka. Podstatou metódy je, zjednodušene povedané, meranie závislosti elektrického prúdu od napätia medzi elektródami. V praxi sa polarografia uplatňuje ako rýchly, relatívne lacný a veľmi citlivý spôsob chemickej analýzy vo výskume a v priemysle, lekárstve, farmácii, potravinárstve a pod., pričom umožňuje nepretržité rozbory.

Po rokoch experimentovania Heyrovského metódu rozšíril a matematicky vyjadril práve Ilkovič. Formulácia tohto fyzikálneho vzťahu je na celom svete známa ako Ilkovičova rovnica. Tak sa uvádza vo všetkých učebniciach i vedeckých dielach. Sám Heyrovský označil Ilkovičovu rovnicu za základný zákon polarografie a napísal o nej:

„Po prvých exaktných zákonoch Faradayových z rokov 1833 až 1834 prináša Ilkovič o sto rokov neskôr dosiaľ najexaktnější zákon 20. storočia.“

Aj napriek takému vysokému hodnoteniu Ilkovičovo prínosu Heyrovský Dionýza Ilkoviča vo svojej prednáške pri udeľovaní Nobelovej ceny z doteraz nepochopiteľných príčin nespomenul ani slovom, čo Ilkoviča veľmi zabolelo.

Ale aj taký býva osud osobností svetovej vedy.

Od prvých veršov Žofie THIELOVEJ uplynulo deväťdesiat rokov Zabudnutá veršovníčka z Oravy

Pavol M. KUBIŠ – Snímka: archív redakcie

Keď pred deväťdesiatimi rokmi – v roku 1925 – vyšla zbierka básní pod názvom Kytica, len málokto tušil a vedel, že jej autorka, ktorá sa ukryla pod pseudonym Magda, je vlastne tridsaťročná skromná slúžka a vyučená krajčírka Žofia THIELOVÁ. A to ešte túto útlú knižku prisúdili v kartotečnom zázname Univerzitnej knižnice v Bratislave básnikovi Ignácovi Grebáčovi-Orlovovi. Stalo sa to zrejme preto, že spomínaný básnik uviedol zbierku básňou Na cestu, ktorú autorke zložil 4. februára 1922 vo Veličnej, kde pôsobil ako kaplán.

Ignác Grebáč, ktorý sa po roku 1945 už venoval len kňazskému povolaniu, prvotinu Žofie Thielovej vypravdal na cestu k čitateľom veršom: „I budže všade uvítaná / jak ligoťavá hviezda ranná!“ a recenzenti akosi prehliadli, že až na tretej strane zbierky sa pod menom Magda objavuje meno Žofie Thielovej... Táto takmer zabudnutá slovenská spisovateľka, prekladateľka, publicistka sa narodila pred sto dvadsiatimi rokmi – 22. júna 1895 – v Hornej Lehote (dnes okres Dolný Kubín) a tam, nedožijúc sa ani penzie, i umrela 26. marca 1949. Pochovaná je v rodisku...

■ URYVKY Z BIOGRAFIE

Ak by sme chceli ozrejmiť jej životné osudy a predstaviť poetické plody ducha, museli by sme ich skladať z neucelených informácií, keďže biografické fakty o nej by sme márne hľadali po slovenských encyklopédiách či dejinách literatúry. Ucelenejší článok sme objavili len v týždenníku Sloboda z roku 1985, kto-

rého autorom je učiteľ a literát Jozef Janek (1912 – 1999).

Z kusej správy v Národných novinách sa dozvedáme, že v Slanici pri stom výročí smrti Antona Bernoláka (15. januára 1913) predniesla Ž. Thielová úryvok zo Sládkovičovho Detvana. Ako polosirota sa do škôl nedostala. Veľa čítala, učila sa cudzie reči, pozorovala život okolo seba. A čo videla, prežila a precítila, položila (i bez znalosti poetiky) na papier...

Od svojich osemnástich rokov pravidelne spievala do Svätej rodiny; počas prvej svetovej vojny to boli protivojnové výkriky. V zbierke Kytica, ktorú venovala biskupovi Jánovi Vojtaššákovi, ich uviedla v časti Mračná tiahnu. V básni Dúfajme horlivo zasa za pokoj, lásku, chlieb a hojnosť dobrodina. Vo veršoch v básni Noc predvída už koniec vojny: „... Oj, svitne! Lenže v ktoré ráno?“

Pozoruhodná je báseň Nad padnutými:

„... Ta, k rovom vašim, k smutným mohylám, kde smrť

roztrrela čiernu svoju sieť, / odkiaľ návratu, vstania viac niet, / ta letí duch môj, ďaleko k vám...“

■ UČITELKA MAGDA

Jej životným snom bolo stať sa učiteľkou. V rokoch 1920 až 1923 pôsobila ako výpomocná učiteľka na Gazdinskej škole vo Veličnej. Prišla o chlieb, keď sa v tlači zastala nevinne prenasledovanej riaditeľky Eleny Sollárikovej.

„Stud a bolest srdce naše zvieria, krivdu sejú na slovenskú hruď,“ čítame v jej básni. V Národných novinách predstavila svoju riaditeľku ako predstaviteľku česko-slovenskej vzájomnosti (šestnásť rokov vyučovala na Morave). Po vojne zriadila vo Veličnej gazdinskú školu, z ktorej ju po troch rokoch vyštvali. Súčasne s ňou musela školu opustiť i Žofia Thielová. Potom ako výpomocná učiteľka vo Vršatskom Podhradí si niečo našetrila a podala si žiadosť o prijatie na učiteľský ústav. Vtedajší školský systém nedo-

Poetka Žofia THIELOVÁ

voľoval však nadobudnúť si učiteľskú kvalifikáciu diaľkovo. Ako štyridsaťročná (!) si teda musela sadnúť medzi pätnásťročné dievčatá a s nimi štyri roky študovať v Učiteľskom ústave v Levoči.

Po skončení štúdií učila v Odoríne na Spiši a v Ružomberku. Popri pedagogickej práci si našla čas aj na literárnu tvorbu.

■ ROZTRATENÉ DIELO

Ako učiteľka Magda písala nielen básne (vytvorila ich okolo stopäťdesiat), ale aj krátku prózu, divadelné scény a veľa prekladala z maďarčiny a poľštiny. Ťažko by sme dnes pozbierali jej literárne práce, sú roztrúsené po novinách a časopisoch. Plody jej ducha sú väčšinou nenáročné, nábožensky motivo-

vané; prozaické pokusy sú založené na meditáciách s moralistickým a didakticko-výchovným zacielením.

Spomínaná zbierka básní Kytica je zložená z piatich častí. V Antológii mladej slovenskej poézie (1933) jej uverejnili básne Sen na stavbe a Staranka. V oboch poukazuje na nerovnosť ľudí, zastáva sa chudoby. Z poľštiny preložila Mesiac Panny Márie. No značná časť básní ostala v jej archíve.

Po smrti Eleny Sollárikovej (to píše Theo Herkeľ Florin v Orave, 1970, číslo 12), odovzdala Florinovi balík veršov a listov s týmito slovami: „Bude to v dobrých rukách.“ Čo bolo v tomto balíku, to sa už sotva dozvieme...

...

Jozef Janek pripomína, že Žofia Thielová chodievala na prázdniny do svojej rodnej drevenice postavenej na brehu Oravy. Svoj rodny dom ospievala takto: „... A čo ti zima ubrala na kráse/ v snežnom opät zaskvieš sa jase/ pôvabu svojho rodny domček náš...“

Popod jej rodny dom sa valili prúdy vody. Pozorovala, ako pltníci zápasia s dravými vlnami Oravy. To ju inšpirovalo k básni Mladý pltník (Orava, 1929, čís. 8):

„... Sme chudobní, už – ja bych veslovai, mám dlane k práci, vôľu, chuť, mala bys na soľ. Prosil, celoval...“

V Holíči spomínali na prvého školského inšpektora Pavla Groebľa

Vynikajúci pedagóg a príkladný vlastenec

Pavol MIHÁL – Foto: autor

O Holíči sa všeobecne vie, že sa tu cieľavedome usilujú o budovanie zdravého lokálpatriotizmu. Pestovanie hrdosti na mesto a ľudí, ktorí v meste žili či pôsobili, je tiež prioritou v činnosti tamojších matičiarov, ktorí medzi pojmy lokálpatriot a správny patriot dávajú znamienko rovná sa.

Spomienkové podujatie na P. Groebľa v Holíči.

V meste v tomto duchu zorganizovali desiatky výstav, prednášok, odhalili niekoľko pamätných tabúľ osobnostiam, ktoré sa významnou mierou zaslúžili o rozvoj mesta či regiónu a mali nemalý podiel na ich propagácii a zviditeľnení.

BOHATÁ KRONIKA

V bohatej kronike Holíča netreba dlho listovať a hľadať takéto príklady. V tomto roku si už pripomenuli sté výročie od narodenia Jána Boora, veľikána divadelnej vedy, Daniela Rapanta, jedného z najvýznamnejších historikov 20. storočia, pripravujú

oslavy dvojtého výročia narodenia Ľudovíta Štúra, a samozrejme aj Pavla Groebľa, prvého školského inšpektora na Slovensku. Práve jemu začiatkom júna venovali spomienkové podujatie pri príležitosti stošesťdesiateho piateho výročia od narodenia. P. Groebl bol vedúca osobnosť kultúrno-spoločenského života na začiatku 20. storočia nielen v meste Holíč, ale aj v celom záhorskom regióne. Na podujatí sa zúčastnilo vyše šesťdesiat detí a študentov z miestnych škôl a predstaviteľov kultúrnej obce – matičiarov. Podujatie moderoval jeho organizátor Pavol Mihál, riaditeľ Inštitútu vzdelávania

Matice slovenskej, a prednesom ho obohatil Anton Hupka, člen Miestnej organizácie Matice slovenskej.

FAKTY ZO ŽIVOTA

Pavel Groebl sa narodil 23. decembra 1850 v Hontianskej Hodruši. Obecnú školu vychodil vo svojom rodisku a gymnázium v Revúcej, v prvom slovenskom gymnáziu, kde sa zoznámil s Jánom Jaromírom Boorom, čo ich životné príbehy výrazne vzájomne previazalo. Štúdiá musel po šiestich rokoch náhle prerušiť pre úmrtie rodičov. Popri zamestnaní ako učiteľ menších detí v Starej Turej súkromne zložil učiteľskú skúšku na Modranskom učiteľskom ústave. Po uvoľnení učiteľského miesta v Holíči sa na toto miesto medzi inými prihlásil aj on. A možno práve vďaka známosti s Jánom Jaromírom Boorom, ktorý už pôsobil ako evanjelický farár, sa P. Groebl stal učiteľom na evanjelickej škole. Písal sa rok 1877 a podľa dobových záznamov je to začiatok jednej z najkrajších etáp evanjelického školstva v meste. Napriek tomu už v šesťdesiatich rokoch odchádza do dôchodku, lebo sa nevedel stotožniť s vtedajšou silnejšou školskou politikou maďarizácie, ale neodchádza do ústrania. Intenzívne hospodári na kúskoch poľa a učí nové metódy obhospodarovania. Po vzniku

Česko-Slovenska zakladá spolu s inteligenciou v meste Slovenskú občiansku besedu a na začiatku roka 1921 je pretransformovaná na Miestny odbor Matice slovenskej, kde sa stal predsedom. Spoločne s členmi organizuje kultúrno-spoločenský život, dobrovoľné divadlo, verejnú knižnicu a iné kultúrno-spoločenské aktivity. V prvých dňoch vzniku Česko-Slovenska 6. novembra 1918 prichádza z Hodonína do Skalice cez Holíč dočasná vláda na Slovensko. Práve pri prechode cez Holíč vymenuje splnomocnený minister školstva Anton Štefánek Pavla Groebľa za prvého školského inšpektora na Slovensku.

PRÍKLADNÝ UČITEĽ

Rok po príchode do Holíča sa oženil s Hermínou Boorovou, sestrou Jána Jaromíra Boora. Manželka mu však po krátkom čase zomrela. V roku 1893 sa P. Groebl oženil druhý raz s Adelou Štúrovou, neterou legendárneho Ľudovíta Štúra. S prvou ženou mali tri dcéry – Milicu, ktorá zomrela v mladom veku, Ľudmilu, ktorá sa vydala za profesora Chaloupeckého, známeho českého historika, a Hermínu, ktorá sa vydala za Ľudovíta Bunčáka, školského inšpektora v Skalici.

Pavel Groebl bol vynikajúcim učiteľom. Vedel s národným cítením pripraviť svojich zverencov do ďalších štúdií, o čom svedčia svedectvá jeho žiakov, ktorými boli napríklad profesor Ján Dobrucký, historik, profesor a akademik Daniel Rapant, Peter Boor, Pavel Čermák a iní. Svoju pozemskú púť Pavel Groebl ukončil 2. júna 1933 v Holíči, kde je aj pochovaný.

Rekord s Budhom

Dom Matice slovenskej v Rožňave nezameriava svoju pozornosť len na aktivity spojené s kultúrou, so športom a sociálnymi vecami, ale usiluje sa podporovať aj netradičné aktivity, a ak sú zmysluplné alebo užitočné, motivuje aj iných ľudí na podobné zaujatie či zameranie. Ladislav Hlavács nás v minulých dňoch oslovil na spoluprácu pri tvorbe slovenského rekordu, lebo je presvedčený, že má najväčšiu zbierku sošiek Budhu na

Slovensku. Po dohode sme na túto spoluprácu kývli a urobili všetko potrebné na zabezpečenie akcie. V priestoroch klubovne Domu Matice slovenskej v Rožňave sme na dohľad pri zrátavaní sošiek určili riaditeľku D MS v Rožňave Ing. Zlaticu Halkovú a poslanca mestského zastupiteľstva Mgr. Eduarda Mihóka. Za prítomnosti kamerového záznamu, fotodokumentácie a množstva zvedavých prítomných divákov sme narátali 119 sošiek Budhov od plastiek vysokých vyše sto centimetrov až po miniatúry vysoké 2,5 centimetra. Pripravenú dokumentáciu a záznam o zbierke pošleme do centrálneho slovenských rekordov. L. Hlavács sa tejto zbierateľskej záľube venuje dvadsať rokov. Spolu s ním veríme, že mu rekord uznajú a aj vďaka tomu sa bude zbierka L. Hlavácsa ďalej rozrastať.

Matej LADA

Vystúpili na Oblík – ako kedysi Hlovík

Už tradične počas tretej júnovej soboty sa uskutočňuje výstup na vrch Oblík (925 m n. m.), ktorý leží v Slanských vrchoch nad obcami Petrovce a Hermanovce v okrese Vranov nad Topľou. Na sedemdesiatom ročníku podujatia sa zúčastnilo vyše šesťdesiat milovníkov prírody i histórie.

Vychádzku na Oblík totiž už v roku 1844 opísal v prvom čísle Slovenských národných novín v prílohe Orol tatranský aj známy slovenský národovec a buditeľ, patriaci do štúrovskej generácie, Adam Hlovík, ktorý pôsobil ako evanjelický kňaz v Giraltovcich. Výstup na Oblík má nielen turisticko-náučno-poznávaci charakter s prirodved-

ným zameraním, ale je aj spomienkou na národno-obrodenecké hnutie a boj za práva Slovákov v Uhorsku a vôbec na štúrovskej generácii rokov 1840 – 1865. Podujatie organizuje Miestna organizácia SZPB v Petrovcich v spolupráci s obecným úradom a Telovýchovnou jednotou SOKOL Vranov nad Topľou.

(mp)

Neografia po novom

Budova bývalej Neografie v Martine opäť ožije. Niekdajší tlačiarenský ruch celkom nahradí školský život. Evanjelická spojená škola v Martine kúpila prednú časť tzv. starej budovy Neografie. Jej riaditeľ Jozef Sopoliga avizoval, že je pripravená už aj zmluva na kúpu zadnej časti. Po úprave budú priestory slúžiť najmä žiakom druhého stupňa základnej školy a študentom gymnázia. Okrem tried tu pribudne jedáleň, telocvičňa a najmä odborné učebne a priestory pre výchovné predmety.

(ad)

Plávajúce galérie reprezentovali Maticu slovenskú v Bruseli

Projekt spájania európskych kultúr

Stále zastúpenie Slovenskej republiky pri Európskej únii v Bruseli predstavilo v rámci prezentácie Slovenska, ako štátu dunajského regiónu, unikátny projekt Plávajúcich galérií. Projekt je nosným programom Odboru slovenskej vzájomnosti Matice slovenskej. Vznikol v roku 2014. Jeho predsedom je Karol Géci, ktorý v Bruseli predstavil program odboru MS.

Predseda OSV MS Karol Géci poukázal najmä na to, že jeho hlavnou myšlienkou je spájanie európskych kultúr prostredníctvom aquatórií kanála Rýn – Mohan – Dunaj. Na troch plávajúcich lodiach sú umiestnené obrazy Adolfa Bencu, Slováka žijúceho v USA. Námety jeho diel majú kresťanský a civilizačný charakter.

PUTOVANIE LODÍ

Putovanie týchto lodí po Dunaji z Nemecka cez Rakúsko, Slovensko, Maďarsko a Srbsko do Rumunska a Čierneho mora je príležitosťou na

spájanie kultúrnych tradícií európskeho Západu a Východu, poznamenal Géci. Jedno z diel Adolfa Bencu venovala nedávno Matica slovenská sýrskemu patriarchovi Gregoriosovi III. počas jeho návštevy na Slovensku.

Ako uviedol pre TASR predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, Matica vidí v Odbore slovenskej vzájomnosti jeden z nových prvkov jej smerovania v treťom tisícročí. „Prekračovanie hraníc Slovenska a medzinárodná spolupráca neboli cudzie Matici slovenskej ani v minulosti.

Zatiaľ čo sa kedysi orientovala takmer výhradne na slovenskú menšinu žijúcu v zahraničí, tentoraz ide o širokú všeslovenskú a európsku spoluprácu, ako aj o šírenie dobrého mena Slovenska v zahraničí.“

MATIČNÝ PRÍNOS

Stretnutie na zastúpení Bádenska-Württemberska sa konalo v rámci slávnostného otvorenia Dunajského strategického bodu, čo je nový prvok v štruktúre riadenia Dunajskej stratégie. Zriadili ho na posilnenie spolupráce účastníkov tohto programu.

Maliar Adolf BENCA

„Je reálny predpoklad, že po tom, čo na jeseň tohto roka prevezme Slovenská republika od Bádenska-Württemberska ročné rotujúce predsedníctvo Dunajskej stratégie, projekt Plávajúcich galérií sa stane reálnym prínosom Matice slovenskej k spájaniu európskeho Západu s európskym Východom,“ doplnil pre TASR Marián Tkáč.

TASR/ddk

NA MARGO

Aj keď je čas prázdnin a dovoleníek, ktoré využívame každý po svojom, najmä na pobyty v zahraničí a pri mori, predsa by sme si mali a mohli nájsť čas aj na lepšie spoznávanie miest a zaujímavostí, kde žijeme, kde sme sa narodili, vyrastali, kde trávime väčšinu roka. Aj preto sa výbor Matice slovenskej v Dúbravke v spolupráci s miestnym múzeom rozhodol priblížiť pamätihodnosti tejto bratislavskej mestskej časti všetkým, ktorí prejavia záujem o takúto poznávaciu exkurziu.

Spoznávali Dúbravku

Desiateho júla prišli na pozvanie matičiarov dve desiatky mladších i starších obyvateľov Dúbravky. Využili bohaté vedomosti Ing. Mariana Lučaniča, ktorý dokonale pozná miestne cirkevné pamiatky. Ďalšie poznatky im sprostredkoval nový správca múzea Mgr. Ľuboš Navrátil a Lukáš Vladovič, ktorý sa podieľal na odhalení kaverny v Dúbravke k 70. výročiu ukončenia vojny.

Účastníkom štvorhodinovej exkurzie bližšie predstavili Kostol Ducha Svätého, Dvojkríž Svätého Vendelína, Dúbravské múzeum, Kostol Kozmu a Damiána, Pamätník padlým v prvej svetovej vojne, sochu sv. Floriána, Kaplnku Panny Márie Ružencovej, Horánsku studňu aj obnovený bunker z prvej svetovej vojny pre poznanie obdobia, ktoré je roky zabudnuté, ale najmä v súvislosti s nedávnou storočnicou pripomínané súčasníkom.

Prof. PhDr. Emília Kratochvílová, CSc., vyslovila za všetkých účastníkov úprimné poďakovanie organizátorom vychádzky: „Škoda len, že sa na akcii nezúčastnilo ešte viac obyvateľov. Tí, ktorí tu žijeme, mali by sme mať záujem aspoň o základné informácie o našom okolí, najmä ak sú odborne fundované ako v tomto prípade. Verím, že Matica slovenská bude v podobných podujatiach pokračovať a na podklade aj nášho pozitívneho hodnotenia a kladnej odozvy prídeme ovela viac poznávacích obyvateľov.“

A ešte výstižný postreh Ing. Márie Hargašovej: „Bola som nadmieru spokojná s celým priebehom exkurzie, pretože som sa dozvedela veľa nového. Mnohé predstavované pamätihodnosti boli aj pre mňa novinkou. Ako vznikli, kto tu bol prvým farárom, o pôsobení národovca farára Moysa, koľko obetí mala Dúbravka v prvej svetovej vojne... Novinkou pre mňa i moju známu bolo, že k sedemdesiatemu výročiu vojny sprístupnili bunker ešte z prvej svetovej vojny. Páči sa mi, že sa tomu venujú mladí ľudia, je to chvályhodný počin. Sklamalo ma však naše múzeum. Očarilo ma pri otvorení a teraz sa mi zdalo akési vyrabované, ako keby chcel ktosi bojkotovať snahu ľudí, ktorí ho dali do prevádzky. Ani len kronika na podpis tam nebola. Súčasný správca si zaslúži uznanie, má veľký zmysel pre históriu a verím, že tak ako pekne zrenovoval suterén so starým vinohradníckym náradím, tak budú priťahovať pozornosť návštevníkov aj ostatné nainštalované pamiatky a my ho budeme k hodom vidieť opäť v plnej kráse.“

A väčšiu pozornosť zainteresovaných očakávame aj pri obnove a záchrane aj iných pamätihodností. Veríme, že sa reštaurovania „dožije“ sv. Vendelín a pri Horánskej studni budú opäť informácie na paneli, ktoré zmizli.

Kveta SLYŠKOVÁ

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Chaos v našom
vlastenectve**

V kultúrnom a civilizovanom svete sa stanoviská na pojmy, dátumy a vôbec fakty zjednocujú na určitých princípoch. Akokoľvek sa to niekomu nemusí páčiť, ide predovšetkým o princíp subjektívnej pravdy. Teda o pozerať sa na náš svet, i na svet okolo nás, našimi slovenskými očami. My sa k tomuto princípu ani len zďaleka nepribližujeme, mám naopak pocit, že sa vzdávame.

V rubrike „Stalo sa 31. júla“ jedného z denníkov, vydávaných v slovenčine, uviedli, že toho dňa v roku 1849 zomrel „maďarský romantický básnik Sándor Petőfi“, a nasleduje, že v roku 1886 zomrel „maďarský skladateľ Ferenc Liszt“.

Nuž tak: tlačové agentúry už 20. júla 1989 oznámili, že medzinárodná expedícia, zložená z maďarských, sovietskych a z amerických antropológov, ktorú financoval maďarský podnikateľ Ferenc Morvai, našla ostatky Sándora Petőfiho pri Bajkalskom jazere na cintorine v Barguzine, lebo nezomrel v roku 1849 na bojisku, ale ho ako vojnového zajatca odviekli do Ruska, kde žil až do roku 1856 opätovne ako Petrovič. Pokiaľ ide o Lis(z)ta, rakúsky prezident Heinz Fischer pri otvorení hudobnej haly v jeho rodnom Reidingu v roku 2006 oznámil, že Franz Lis(z)t pochádzal zo slovenskej menšiny z Burgenlandu. A sám Lis(z)t vyhlásil, že je Uhor (teda nie Maďar) a po maďarsky nevie. My sa však najslávnejšieho kla-vírneho virtuóza 19. storočia jednoducho vzdávame.

Podobné trampoty máme so správnym písaním mena rodu Turzo. Napriek tomu, že tak nám to predpisuje Slovník slovenského pravopisu a že napríklad aj na turzovskej minci razenej v Kremnici v roku 1500 je nápis TURSO, u nás sa bežne vkladá medzi „T“ a „u“ „h“, ako keby Turzovci boli maďarským rodom. Z vlastnej skúsenosti viem, ako predstaviteľom Slovnafu a OTP banky záleží na tom písmenku – vydanie mojej knihy Turzovci chceli finančne podporiť s podmienkou zmeny jej názvu na Thurzovci.

A aj moji zemiplnski rodáci silou-mocou pomenúvajú slovenský hrad Čičavu ako Čičvu podľa maďarského Csicsva napriek tomu, že prvý zápis mena hradu z roku 1270 má podobu Chychywa (a nie Chychwa) a ani Slovenský úrad geodézie a kartografie nepozná Čičvu, ale len Čičavu.

Naše vlastenectvo veruže veľmi trpí na chaos a zmätky v našom prístupe k faktom. Čia je to vina?

Vznikol nový vedecký odbor Matice slovenskej Vlastiveda na vyššej odbornej úrovni

Viliam KOMORA – Foto: Pavol MADURA

Nový vedecký odbor Matice slovenskej vznikol v Martine poslednú júlovú sobotu, keď delegáti prijali uznesenie a upravili stanov, ktorými zmenili matičný záujmový Vlastivedný odbor na vedecký.

Ako vyplynulo z bohatej a dlhej diskusie, táto potreba nastala, keďže vedeckosť odboru bola v jeho názve aj doposiaľ. Vyplynula aj z nových úloh a poslani, ktoré si vytýčili členovia. Vlastivedný odbor sa do budúcnosti zameria na spracovanie a vydávanie vlastivedných, miestopisných, regionálnych a obecných publikácií. Okrem toho sa budú jeho členovia venovať ponuke programov v národnostných vzťahov, ale aj na spoznávanie historických, národných, kultúrnych a prírodných pamätihodností, krás a vzácnosti našej vlasti, pričom sa väčšmi sústreďa aj na prácu s deťmi a mládežou.

Za predsedníčku odboru

bola zvolená PhDr. Dáša Daneková, za podpredsedu Mgr. Viliam Komora a za tajomníčku Ing. Dagmar Durajová. Delegáti

od východného, cez stredné až po západné Slovensko zvolili aj nových členov výboru a dozorného výboru.

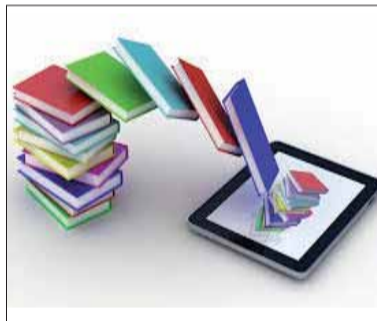
V Slovenskej národnej knižnici sú naporúdzí tisícky elektronických kníh

Čoraz obľúbenejšia forma čítania

„Pri výbere sme sa zamerali najmä na jazykovo prístupné publikácie pre slovenského čitateľa, teda na slovenské a české mutácie,“ informovala hovorkyňa SNK Katarína Mažáriová. Zvyšok tvoria slovaciká z rôznych vydavateľstiev, t. j. knihy, ktoré sa tematicky dotýkajú Slovenska.

Tzv. e-knihy sa čítajú podobne ako iné elektronické informačné zdroje online na <http://search.ebscohost.com>, kliknutím na eBook Full Text. Čítanie si nevyžaduje nijaké prídavné zariadenia ani softvéry. „Tento spôsob je však dostupný len v rámci siete SNK, takže čitateľ musí byť u nás zaregistrovaný. Novinkou je, že sa kniha dá stiahnuť – teda vypožičať – do svojho počítača a na sedem dní ju mať takto kedykoľvek a kdekoľvek k dispozícii bez toho, aby počítač musel byť pripojený na internet,“ doplnila K. Mažáriová. Takéto čítanie si vyžaduje mať nainštalovaný

program Adobe Digital Edition a byť zaregistrovaný na EBSCO-

host – tzv. My EBSCOhost. Registrácia je zadarmo.

S narastajúcim počtom mobilných zariadení sa elekt-

ronické knihy stávajú stále dôležitejšou a obľúbenejšou súčasťou fondu knižnic. Platforma EBSCOhost ponúka svoje eBooky aj pre niektoré mobilné zariadenia. V prípade, že chce čitateľ čítať na mobilnom telefóne, bude na to potrebovať softvér Bluefire Reader – s ním si knihu prečíta naozaj kdekoľvek bez ohľadu na to, či je pripojený na internet, alebo nie.

Ešte raz treba zdôrazniť, že z domu môžu čítať tieto e-knihy aj tí, ktorí sú zaregistrovaní na vzdialenom prístupe SNK – <http://eiz.snk.sk>.

(red)

Liturgia venovaná svätogorazdovskej tradícii

V bratislavskom gréckokatolíckom Katedrálnom chráme Povýšenia vznešeného a životodarného kríža na Eparchiálnom úrade v Bratislave sa v pondelok 27. júla uskutočnili oslavy štvrtstoročnice zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku spojené s XXIII. spomienkou na svätého Gorazda v hlavnom meste Slovenska.

Podujatie sa konalo v deň liturgickej spomienky na svätých Sedemopočetníkov (Cyrila, Metoda, Gorazda, Klimenta, Nauma, Sáva a Angelára) podľa byzantského kalendára a spomienky na sv. Gorazda podľa latinského kalendára, informoval hovorca Bratislavskej gréckokatolíckej eparchie Stanislav Gábor.

Prvú, odbornú časť podujatia tvorilo kolokvium na tému Štvrtstoročnica zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku. Otvoril ho bratislavský gréckokatolícky eparcha Peter Rusnák. Okrem iného konštatoval, že i keď je Bratislavská eparchia pomerne nová (vznikla v roku 2008),

v duchu východnej tradície sa snaží rozvíjať cyrilo-metodský odkaz.

Na kolokviu odznelo šesť referátov. Miroslav Holečko z Národného osvetového centra v Bratislave, ktorý je predsedom Spoločnosti sv. Gorazda na Slovensku, priblížil prítomným svätogorazdovskú tradíciu na Slovensku počas uplynulých 25 rokov. Pripomenul, že sv. Gorazd bol najlepším žiakom sv. Cyrila a Metoda a tiež ich spoločníkom počas významnej misie, ktorú vykonávali na Veľkej Morave. Vystúpil aj historik a pedagóg Lubomír Bosák, riaditeľ Slavistického ústavu Slovenskej akadémie

vied (SAV) Peter Žeňuch, predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a iní hostia. Po skončení kolokvia sa uskutočnila sv. liturgia v cirkevnej slovančine v gréckokatolíckom Katedrálnom chráme Povýšenia vznešeného a životodarného kríža v Bratislave. Sláveniu predsedal eparcha Mons. Peter Rusnák. Organizátormi podujatia boli Národné osvetové centrum v Bratislave, Bratislavská gréckokatolícka eparchia, Rada Konferencie biskupov Slovenska (KBS) pre vedu, vzdelanie a kultúru, Matica slovenská Martin a Spoločnosť sv. Gorazda, ako aj obec a rímskokatolícka farnosť Kúty, informoval Stanislav Gábor.

Ivan PIŠŮT

Čitateľská súťaž

S našou súťažou sme sa dlhšie odmlčali. Nie preto, že by o ňu nebol záujem, ale práve naopak – museli sme urobiť zadosť našim sľubom a vybrať agendu výhercov – vybrať im a poposielať hodnotné knihy. Veríme, že sa im zídu na zvyšné dni dovoleníek

a rovnako budú lákadlom pre tých, čo sa do súťaže ešte len zapoja. Aj tentoraz sme pripravili otázku korešpondujúcu z obsahom dnešného vydania SNN. Ak ste pozorne čítali toto číslo, určite v ňom nájdete aj údaj o tom, koľko častí má monumentálne dielo Daniela Rapanta o revolúcii rokov 1848-1849. Dnešná otázka:

• Koľko strán formátu A4 má tento historiografický opus?

Odpovede posielajte na adresu redakcie uvedenu v tiráži novin našej administrátorke L. Rišiaňovej s označením Čitateľská súťaž. Vaše odpovede čakáme do 13. augusta s Výrazným označením: Čitateľská súťaž.

V čísle 24 sme sa pýtali, koľko rokov uplynulo od katastrofálnej povodne na Žitnom ostrove? Správna odpoveď je 50 rokov. Z množstva vašich listov sme vyžrebovali týchto výhercov: Silvia Žatková, Trstená, František Bulava, Liptovská Teplica a Anna Hájska, Košice. Blahoželáme.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

9. augusta

– deväťdesiat rokov od narodenia jedného z najznámejších slovenských športových novinárov Imricha Hornáčka (1925 – 1977), autora skvelých kníh o olympiádach

10. augusta

– v roku 1555 (pred 460 rokmi) sa narodil slovenský stredoveký básnik, humorista a filológ Vavrinec Benedikt z Nedožier, umrel v roku 1614

– pred sto dvadsiatimi rokmi sa v Budapešti konal kongres nemaďarských národov Uhorska, ktorý požadoval federalizáciu Uhorska v rámci monarchie

– jedna zo zakladajúcich osobností našej literatúry faktu, novinár a spisovateľ Vladimír Ferko by sa doživil deväťdesiatky (1925 – 2002)

11. augusta

– stoosemdesiatpäť rokov od narodenia maliara Jána Pálku (1830 – 1851), ktorý už na pražskej Akadémii výtvarných umení ukázal mimoriadny talent, umrel počas štúdií

12. augusta

– pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi (1890) slávnostne odovzdali martinský Národný dom

13. augusta

– prof. Milan S. Ďurica, historik a mysliteľ, ktorý veľkú časť svojho života prežil v emigrácii, sa dožíva deväťdesiatky

14. augusta

– sedemdesiat rokov oslavuje filmový režisér Miloslav Luther

– šesťdesiatpäť rokov má diplomata a publicista Miroslav Musil

(jč)

Druho- či tretotriedny herec Juraj Kemka sa v denníku Nový čas (28. 7.) postával verejnosti, že má vážne výhrady k spôsobu života na Slovensku. „Táto naša krajina nás neustále niečím ubíja a vlastne nás sama posieľa preč.“ Ako politický vizionár už vidí spojenie politickej strany Smer a SNS – a to je pre neho nemysliteľné!

Kemka sa sťahuje...

Nech!

„To je teraz pre mňa najdôležitejší dôvod, prečo sa sťahujeme,“ dodáva. Nesťahuje sa s rodinou ďaleko, iba do prvej rakúskej dediny za hranicami – do Wolfsthalu. Unik Kemku od neznesiteľnej slovenskej reality je však iba polovičný. Cez deň bude v krajine, ktorú neznáša, ďalej lukratívne zarabať (vraj si mesačne môže prísť až na päťtisíc eur) a až neskoro večer a v noci bude slobodne dýchať vzduch, kde sa občas zlejú pozdravy zo Schwechatu a Slovnafu... Keďže jeho malý synček Šimon sa už od malička bude môcť učiť cudzí jazyk, odporúčam to aj otcovi. Znalosť nemčiny ho možno zbaví traumy denného pobytu v krajine, ktorá ho ubíja, a pomôže mu naštartovať kariéru v zemi zaslúbenej.

Ivan PIŠŮT

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr